Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 95 (16618) | 1984 оной апрелиин 24, вторник | Сэн 3 мүнгэн.

ХҮДӨӨГЭЙ ХАМТЫН ПОДРЯД

...ы урдахи зорилгоёо тодоор хаража, тэрэнээ бэе... дын түлөө үнэн зүрхэнһөө эрмэлзэхээр, хэжэ байһан ... эсэтэ абаха түлөөһэн хөөрэйгоо хоорондоо нягта ... һайн мэдэжэ худэлхөөр бухы ажал хэрэгые ... шухала гэжэ агропромышленна комплексын ... далнуудаар тэгсэн Москвада болоһон Бүхэсоюзна ... совещани зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ һэн.

[illegible]

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана

№ 95 (16618)

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭБЭ

«Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгээр Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбэн комбинадай юһэн хүдэлмэришэд шагнагдаа. Ээрэлгын цехэй түрүү хүдэлмэришэн, нооһо һамнадаг аппарадай оператор Татьяна Васильевна Данчинова бүхыдөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабарие, абаһан социалис уялгануудаа сүм дүүргэһэнээ эндэ һаяхана мэдүүлбэ. Тиигэжэ Татьяна Васильевна «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгээр урмашуулагдаа. Тэрэ һалбариин нормоор хараалагдаһан 1,5 станок хүдэлгэхэ байһан һаа, 2,5 станок хүдэлгэһэнэй ашаар лэ ажалай шэнэ амжалта туйлаа гээд тэмдэглэмээр.

Т. В. Данчинова нийтын хүдэлмэридэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсадаг. Тэрэ залуу хүдэлмэришэдэй һурган хүмүүжүүлэгшэ юм. Цехэйнгээ олохон хүдэлмэришэдые тэрэ хүдэлмэришэнэй хүнгэн бэшэ харгыда гаргаһан байха. Мүнөө түрүү хүдэлмэришэн Т. В. Данчинова арбан хоёрдохи табан жэлэй тоосоогоор ажаллана.

Фабрикын түрүү бүд нэхэгшэд Е. К. Медведева, В. Д. Яковлева, Л. Е. Алемасова, хүдэлмэришэд Е. С. Родионова, Н. Ф. Ефимовская, Т. Ц. Красильникова гэгшэд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, 4 жэлэй түсэбтэ даабарие дүүргэжэ шадаа.

З. ВАСИЛЬЕВА,
фабрикын инженер.

ОЁДОЛШОДОЙ ЭРХИМ АМЖАЛТА

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын коллективэй бүтээһэн продукци республикымнай хото, хүдөөгэй магазинуудта эльгээгдэжэ, хүн зондо үнинэй мэдээжэ болонхой. Мүнөө горпромторгын магазин бүхэндэ трикотаж зүйлэй хубсаһан үргэнөөр дурадхагдадаг. Жэшээлхэдэ, зохидоор оёгдоһон свитер, джемпер, спортивна костюм болон платинуудые хүн зон дуратайгаар худалдан абадаг болоһон гээшэ.

Тус фабрикын коллектив жэлэй эхинһээ абаһан хүдэлмэриингөө эршые алдангүй, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түрүүшын кварталай түсэбтэ даабарие амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа. Тодорхойлбол, продукци худалдаха түсэб 106,1 процент дүүргээ гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 328 мянган түхэригэй продукци худалдагдаа. Товарна продукци гаргаха түсэб 116,3 процент дүүргэгдээ гэхэ гү, али түсэбһөө үлүүлэн 878 мянган түхэригэй продукци гаргагдаа. Тиигэжэ ажалай бүтээсын ургалта 155,5 процентдэ хүрэбэ.

Бригадна подрядай гурим нэбтэрүүлһэнэй (фабрикын бүхы хүдэлмэришэдэй 41 процентнь энэ түрүү гуримаар хүдэлнэ), ажалай, технологическа журам шангадхаһанай ашаар фабрикын хүдэлмэришэд элэ амжалтануудые туйлаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Фабрика дотор цехүүд, бригадануудай дунда нэгэдэхи кварталай түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн социалис мүрысөөн үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэрүүлэгдээ бэлэй. Т. Н. Мартынюгай хүтэлбэрилдэг эсхэлгын, В. С. Теслини хүтэлбэрилдэг оёдолой цехүүд кварталай түсэбтэ даабарие амжалтатайгаар тус тустаа 107,3 процент бэелүүлжэ, мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Тиигэжэ элэ хоёр цехүүд түсэбһөө гадуур тус тустаа 43000, 29400 хэһэг трикотаж зүйлнүүдые гаргаа.

Бригадануудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Людмила Андреевна Капустинагай толгойлдог бригада эрхимлэжэ, кварталай даабари 107,9 процент дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 4951 хэһэг трикотаж хубсаһа гаргаад байнхай. Тус бригада хамтын подрядай гуримаар ажаллажа, түлбэриеэ ажалда хабаадалсаһан коэффициентээр хубаажа абадаг юм. Энэ бригадын түрүү хүдэлмэришэд С. А. Дашиева, Т. Г. Полякова, В. В. Янданова гэгшэд коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. С. А. Дашиева арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхиндэ табан жэлэй түсэбтэ даабарие 4 жэлэй туршада дүүргэхэ гэһэн үүсхэл фабрика дотороо гаргаһан юм. Мүнөө тэрэ байгша оной июль һарын тоосоогоор ажаллана.

Фабрикын түрүү хүдэлмэришэд Л. В. Абрамова, Н. И. Яковлева үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллажа, бүхыдөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабарие дүүргэхэ дүтэлөөд байнхай.

Д. АМОГОЛОНОВ.

ТОҺО, СЫР ЭЛБЭГЭЭР

Хүдэри-Сомоной тоһоной заводой коллектив В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан коммунис субботнигой үдэрые габшагай, бүтээсэ ехэтэй ажалаараа тэмдэглэбэ.

Субботнигой үдэр 41 хүн өөһэдынгөө хүдэлдэг газарта хүдэлжэ, зургаан мянган түхэригэй товарна продукци гаргаа гэхэ гү, али 500 килограмм тоһо, 900 килограмм сыр, 8 тонно һү үйлэдбэрилбэ. Заводой газаагуурхиие болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэри хэгдэбэ. Заводой коллектив субботнигто олоһон 200 түхэригөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада дамжуулаа юм.

Е. СУРМАЧ.

МАРТЫН 20 — **ТАРЯАЛАН, САБШАЛАНГАЙ ҮРЭЖЭЛ ҺАЙЖАРУУЛХА** — ИЮНИИН 20

габшагай гурбан һара

САГААН АРАЛАЙ ЭЭЗД

Анхандаа яахадань энэ газар Сагаан Арал гэжэ нэрлэгдэһэн байгаа юм. Юрэдөөл, урдань зарим хуурай уларилтай жэлдэ эндэхи добо ехэнхидээ сайража, шарлажа харагдадаг һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэнь сабшалан гэжэ нэрэтэйшье һаа, уһалагдадаггүй дээрэһээ ногоониинь гандаж, өөдтэй ургаса ургэдэггүй, олонхи ушарта сабшагдадаггүй байгаа.

Тиимэһээ зургаа долоон жэлэй саана энэ газарые түбхын түрүүн уһалагдадаг болгохо, ургасыень дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд абтажа эхилһэн юм. Звеное даагшаар томилогдоһон Борис Прокопьевич Осеев түрүүшын жэлдэ хабар эртэ Сүхэ голой мүльһэнэй хүдэлөөгүйдэнь тэрэ арал дээрэ уһалууриин техникэ, сорго хоолойнуудые, газарай хүрьһэнэй дээгүүрхиие зөөлэрүүлхэ, болдог солдогыень тэгшэлхэ дискэтэй борной, лущильник гэхэ мэтые абаашаа һэн. Тиигээд бүхэли хабартаа, зундаа горитой хүдэлмэри хээ. Сагаан Аралай добо одоол тиихэдэ түрүүшынхеэ һайнаар уһалагдажа, ногоон хүнжэлөөр хушагдаа бэлэй.

Тэрэ жэлдэ эндэхи сабшалангай гектар бүриһөө 20 гаран центнер үбһэн абтаа. Урдандаа хура бороотой жэлдэшье тэндэһээ гектарай 7—8 центнерһээ дээшэ ургаса гарадаггүй байгаа бшуу. Удаадахи жэлнүүдтэшье газарайнь хүрьһэнэй үрэжэлые һайн болгохо, хабар-зунай хаһада заатагүй 2—3 дахин, хэрэгтэй болоо һаань 4 дахиншье уһалха талаар тон ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Энээнэйнь ашаар урдань орхигдошонхой шахуу байһан Сагаан Аралай сабшалан ямаршье жэлдэ гектарай 30 центнерһээ доошо бэшэ ургаса үгэдэг болоо һэн.

Харин нёдондо Б. П. Осеевэй звено эндэхи 150 гаран гектар сабшалангай гектар бүхэнһөөнь дунда зэргээр 41 центнер ургаса хуряажа, ажахынгаа чемпион боложе гараа.

Тээмэндэ эндэ ябахадаа, тэрэ луговодтой уулзажа хөөрэлдөөбди, хэжэ байһан ажалыень хараабди. Энээгүүр-тэрээгүүрээ сүмэржэ, захаараа хайлажа эхилһэн Сүхэ голой мүльһэн дээгүүр ябаад, саада эрьедэнь гарахадамнай халюун шаргал хагдаар хушагдаһан үргэн тала харагдаба. Тэрээн дээгүүрнь эндэ тэндэнь хабтайтар гаргагдаһан уһан, мүльһэн сайрана.

— Борис Прокопьевич сабшаланайнгаа нүгөө захаһаань уһалжа байгаа ёһотой. Харагты, тэрэ ута сорго хоолойнуудай зурыжа байхыень,— гэжэ, Хяагтын совхозой сабшалан һайжаруулдаг отрядай начальник А. А. Игумнов хэлэнэ.

Нээрээшье үдхэн шара хагдагай талаар нилээд холо хүрэтэр годирон ошоһон соргонуудаи харлахань, тэрээнэй үзүүртэнь уһанай бинтаран адхаржа байхань обеоргодобо. Мүн эндэ холо бэшэхэнэ нүүдэл вагонхон, тэрэнэй хажууда трактораи тэргэ гэхэ мэтэ байна. Тээ саанань Сүхэ голой мүльһэн дээрэ зогсоһон ДТ-75 болон МТЗ түхэлэй хоёр тракторай хүнхинэлдэн, оньһон бүлүүр станцинуудые хүдэлгэжэ байхань харагдаба.

Энэ сабшалангай эзэд — совхозой үнинэй луговодуудай нэгэн Б. П. Осеев, тэрэнэй туһалагша залуу механизатор Виталий Козлов, бүлүүр станци хүдэлгэдэг машинист Владимир Третьяков, хамһабариин хүдэлмэришэн Сергей Жамбалов гэгшэд станцинуудаа шэнэ газарта нүүлгэхэеэ бэлдэжэ байбад.

— Газараа уһалжа эхилһээр хоёёод хонобобди. Түрүүшын 40 гаран гектарта уһан гаргагдаа. Бүлүүр станцинуудаа нэгэ газарта 3—4 хоногто хүдэлгөөд, энэ тойронхиинь уһа, мүльһөөр хуу жэгдээр хушагдахадань, эдэнээ ондоо тээшэнь нүүлгэдэгбди. Апрель, май соо бүхы сабшалангаа хоёр дахин уһалжа үрдихэл һанаан бии. Саашань зундаа адагынь үшөөл 1—2 дахин ундалуулхабди, — гэжэ звеное даагша Борис Прокопьевич хөөрэнэ.

— Гектарай хэды шэнээн уһа гарганабта? — гэжэ асуубаб.

— Түрүүшын, удаань хоёрдохи, гурбадахи уһалалгада хэды шэнээн уһа табихаб гэһэн нормотой. Дан үлүү ехээр уһа гаргаа һааш, намаг налхи болошохо, газарайш һайн хүрьһые угаажархиха гүбэ. Баһа дутуу уһалбал, хүсэд дэбтээгээгүй орхибол, ямар өөдтэй үрэ гараха һэм. Мүнөө түрүүшын шиг үгэхэ уһалалгада гектарай 800 кубометр уһан табигдана. Саашадаа тэрэнииень багашаг болгохобди, — гэжэ тэрэ хэлэнэ.

— Ногооной ургасые дээшэлүүлхын тула үшөө юу хэхэбта?

— Иигээд хүрьһэнэй дээгүүрээ һайса гэдэжэ эхилхэдэнь минеральна үтэгжүүлгэеэ тараахабди. Мүн хүрьһэнэй дээгүүрхииень зөөлэрүүлхэ, муу ногооень үгы болгохын тула борнойлхо, хадхуууртай каток шэрэхэбди. Мүнөө 60 тонно холимол минеральна үтэжүүлгэ асаранхайбди.

Гадна жэл бүхэндэ 10—15 гектар газарта шэбхэ ехээр оруулжа, үтэг болгодог зомди. Тиигэхын тула энэ үбэлдөө өөһэдынгөө хүсөөр 400 тонно шэбхэ зөөгөө һэмди,— гэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлһээ эхилжэ энэ звено хамтын подрядай гуримаар хүдэлнэ. Сабшалан уһалха, үтэгжүүлхэ, хүрьһыень һайжаруулха, үбһэ ногооень хуряажа абахашье хүдэлмэриие звеногойхид өөһэдынгөө хүсөөр хэдэг болонхой.

— Гэбэшье совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ бага зэргэ гомдолтойбди. Түрүүн подрядай ёһоор хэлсээ баталхадаа, гектарай тэды шэнээн ургаса абахат гэжэ бэшэһэн аад, һүүлдэнь үндэр ургаса абаад байхадамнай, урид табигдаһан түсэбтнай дан бага байба гээд, тэрэниие ехэ болгожорхёо. Тиигэжэ байхада урмашуулгын гурим хазагайруулагдана, хүнүүдэй урма хухарна гэхээр. Хоёрдохёор, бидэ нёдондо өөһэдөө баһал алдуу хээбди. Үбһэ хуряалгадаа нэгэ бага хожомдожо ороод, горитой ургасаяа алдаабди. Юуб гэхэдэ, дан ехэ үдхэнөөр, үндэрөөр ургаһан ногоон зарим тээгүүрээ унажа, сабшаха, хуряахада ехэ бэрхэтэй болоо, гээлтэдэ ороо. Гадна хожомшог болоходо ногооной шэмэ шанаршье муудана ха юм. Мүнөө жэлдэ энэ алдуугаа дабтахагүйн тула бүхы шухала хэмжээ абахабди, — гэжэ звеное даагша хэлэнэ.

Байгша ондо эдэнэр бүхы сабшаланайнгаа гектар бүриһөө дунда зэргээр 40 центнерһээ бага бэшэ үбһэ хуряажа абахын түлөө тэмсэхэ юм.

М. НАМЖИЛОВ,

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. (баруун гарһаа) луговодуудай звеное даагша Б. П. Осеев, бүлүүр станциин машинист В. М. Третьяков. 2. Газар уһалалга түлэг дундаа.

Авторай фото.

Хяагтын район.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭ

Майн 1-нэй хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсон, Улаан-Үдын почтамтын телеграфна участогай коллектив һайн үрэ дүнгүүдые харуулжа байнхай. Залуу коммунист Надежда Баженовагай хүтэлбэрилдэг телеграфистнуудай бригада хүн зониие хангаха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые 126,4 процент бэелүүлбэ. Ажалаа эрхимээр эмхидхэһэнэй ашаар иимэ амжалта туйлагдаа.

Телеграфна участогта дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ ажалай болон дайнай ветеран Зоя Андреевна Поросятникова бүтээсэ ехэтэй хүдэлмэреэрээ бусадта жэшээ харуулна. Тэрэ 45 жэлэй туршада телеграфистаар хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада гараһаншье һаа, түрэл коллективтээ, хүдэлмэридөө үнэн сэхэ байжа, залуушуулые һурган хүмүүжүүлдэг юм. Коммунис ажалай ударнигууд, телеграфистын хори гаран жэлэй стажтай Сарра Филипповна Хилгухина, Екатерина Прокопьевна Галямова гэгшэд мүн лэ һайнаар хүдэлнэд. Тэдэнэр бүтээсэ ехэтэйгээр, эрхим шанартайгаар ажалаа хэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэн жэлэй түсэбтэ даабарие гурбан жэлэй туршада дүүргэһэн габьятай.

Залуу телеграфистнууд Надежда Дондукова, Галина Тубанова болон бусад аха нүхэдэйнгөө эрхим жэшээе халан абажа, мүн лэ габшагайгаар хүдэлхые оролдонод. Тус бригада хүн зониие телеграфна хангалгаар апрель һарынгаа даабариие В. И. Ленинэй түрэһэн үдэртэ дүүргэхэ гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн уялгаяа дүүргээ.

Б. СОТНИЧ,

МҮРЫСЭНЭБДИ: БУРЯАД, ШЭТЭ, ЯХАД

1984 ОНОЙ ЯНВАРЬ-МАРТ ҺАРАНУУДАЙ ДҮНГҮҮД

	Түсэбэй дүүргэлтэ (проц.). Буряадай АССР	Яхадай АССР	Шэтын область
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ			
Продукци худалдалга	100,9	103	102
Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ	101	103	101
Предприятинуудай тоо бүхыдөө	187	136	204
Тэдэнэй дундаһаа түсэбөө дүүргээгүйшүүл	12	2	33
Энэнь нийтэ тоодо процентээр	6,4	1,5	16
ХҮДӨӨ АЖАХЫ			
Хүдөө ажахын гол продукци бэлэдхэлгэ			
Мал ба шубуун	77	114	107
Һүн	100,8	107	100,4
Үндэгэн	103	109	102
КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА			
Гүрэнэй капитальна һомололгоор ашаглалгада оруулагдаһан гол фонднууд	88	127	115
Капитальна һомололгын лимит ашаглалга	103	107	85
Тэрэ тоодо барилга-хабсаралгын хүдэлмэри	106	105	90
Капитальна һомололгын жэлэй лимидые ашаглалга			
Гэр байра барилгада	19	22	12
Һургуулинуудай барилгада	13	27	7
Хүүгэдэй эмхи зургаануудые барилгада	14	17	7
Больница болон поликлиникэнүүдые барилгада	17	56	17
Нийтэ талмайн гэр байра ашаглалгада оруулалга	77	162	87
Өөһэдын хүсөөр хэһэн подрядна хүдэлмэриин хэмжээн	96	95	89
Барилгын товарна продукциин хэмжээн	123	2,7 дахин	129
ХУДАЛДАА НАЙМААН			
Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай нийтэ хэмжээн	101	101	101
ХҮН ЗОНОЙ АЖАҺУУДАЛ ХАНГАЛГА			
Хангалгын нийтэ хэмжээн	96	103	100,5

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлени.

УҺАЛУУРИ УЛАМ ҮРГЭДХЭГДЭНЭ

Районой түрүү ажахынуудай нэгэн болохо Оёорой совхоз [illegible]

[illegible]

Тэрээн һүүлэй үеын дулаан үдэрнүүдтэ уһалууриин техникэ хүдэлгэжэ эхилбэ.

Даб дээрэ сабшалангай участогуудта 3 бүлүүр станцинууд ашаглагдана. Тохойн отделениин бүлүүр станци хоёр халаанда таһалгаряагүй хүдэлгэгдэнэ. Эндэ газар уһалагшад П. С. Дементьев, И. И. Терехов, В. Г. Юдин ба Н. Г. Борисов гэгшэдэй үдэрэй бүтээсэ ажалые тэмдэглэмээр.

Тэрээнһээ гадна ажахын нэгэдэхи отделени болохо Оёорто бүлүүр 2 станци хүдэлгэгдэжэ байна. Газар уһалагшадай звенонуудые В. Ванкеев, Ж. Урбанеев гэгшэд ударидана. Эндэ ажалай эршэ үдэрһөө үдэртэ шангадана.

Ажахын механизаторнууд болон луговодуудта энэ хабартаа сабшалан, таряаланайнгаа ургаса дээшэлүүлхэ талаар хэхэ хүдэлмэри нилээд ехэ. Һаяын үдэрнүүдтэ бүлүүр станцинуудай тоо үшөө олошоруулагдаха юм.

М. ГАЛСАНОВ.

Зэдэ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

МҮНӨӨДЭРЭЙ ЭРИЛТЭЭР ХҮДЭЛХЭ

Түрэл Коммунис партиин гаа XXVI съездын, мүн КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө манай ажахын таряашад, малшад, бусад хүдэлмэришэгшэд үнгэрһэн жэлдэ газар тарялангаа һайнаар эрхилжэ, ургасыень ехэ болгохо, адууһа малайнгаа ашаг шэмыень нэмэхэ, үйлэдбэриин шэг үрыень һайжаруулха талаар бага бэшэ юумэ хээ. Тусхайлбал, совхозной гүрэндэ мал ажахын продукци худалдаха хэлэнгэ түсэбые амжалтатай бэелүүлээ һэн. Бэлэдхэлэй пунктнуудта дүн хамта 3570 центнер мяхан, 10061 центнер һү, 356 центнер ноһон тушаагдажа, түсэбүүд үлүүгээр дүүргэгдээ. Эдэ тоо, баримтанууд юу гэршэлнэб гэхэдэ, ажахын һаалишад, мал адуулагшад, хонишод, адуушад мал ажалһаа абтадаг продукцие элбэг дэлбэгээр үйлэдбэрилһэниинь, хүн зоной эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехэ болгохо хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо хандуулһыень, арга боломжоо хэрэглэһыень харуулна ха юм.

Хэнэйшье мэдэһээр үнгэрһэн жэлэй малай эндэ ниитэ хүшэр хүндэ байгаа. Эртэ хабар ехэл хүйтэн, зунинь хоо борооһой байжа, гансашье орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудай ургаса хохидоо бэшэ, мүн малай ашаг шэмэдэшье ехээр нүлөөлөө.

Хэды иимэ өрөө бэрхэтэй байдалай тохёолдобошье, манай хүдэлмэрилэгшэд адууһа малайнгаа тоо толгойе олошоруулжа, ашаг шэмыень нэмэхэ, ургасаа дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бүхыгөөрөө оролдоо. Эдэ бүгэдын ашаар энэ жэлэй түсэбтэ даабаринс дүүргэхэ бата найдамтай үндэһэн һуури табигдаа. Мүнөө манай малшад үнеэд, гүүнэд болон бусад эмэ малаа олоор үржүүлжэ байнхай.

Совхозой таряашад, луговодууд нёдондо хэды хүндэ байдалда ажалаа үнгэрөөшье һаань, ниитэдэ адууһа малдаа яһала хүрэхэ үбһэ тэжээл нөөсэлээ. Тусхайлбал, 1983—1984 онуудай үбэлжэлгын үедэ үхэр малдаа, хони хурьгадтаа 60 мянган центнер үбһэ, 9 мянган центнер силос, 20 мянган центнер фураж, 2100 центнер витаминтай ногооной гурил бэлэдхээ гэхэ гү, али нэгэ условно толгой малда 10 гаран центнер тэжээл нөөсэлһэн байна. Энэмнай урда үбэлжэлгэдэ орходоо нилээд ехэ болоно. Тиигээдшье гүрэнэй таряа талхаар туһалһанайнь ашаар адууһа малаа муу бэшээр үбэлжүүлжэ байнабди.

Мяха, һү гүрэндэ худалдаха эдэ жэлэй нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые дүүргэжэ шадаагүйбди. Эндэ элдэбын шалтагаанууд бии. Үйлэдбэриин хүсэнэй гүйсэд хэрэглэгдээгүй дээрэһээ тохёолдоо гэхэ байнаб.

Мүнөө бүхы адууһа малаа хаһа сагтань эмхитэйгээр гаргаха байдалай харюусалгатай, айхабтар шухала хаһа орохонь. Үбэлжэлгэ гарза хоролтогүйгөөр үнгэргэхэ, зунай бэлшээриин үедэ адууһа малаа һайнаар харуулжа, адуулха хэрэгтэ зүбөөр бэлдэхэ гээшэ тон шухала. Энэ талаар мүнөө хэдэн алхам хэгдээ. Адууһа малайнгаа һайра байдалыень эһэбарилжа, эрдэмтэдэй зүбшөөлөөр тэжээлэй рационые бэлдэнэбди. Энэ бүхэн ажалай хүсэлэнгүй дүүргэгдэхэ байдалда нүлөөлхэ юм.

Совхозой гүрэндэ мяхан, һү худалдаха түсэб дүүргэхэ тухай хэды хэдэн хэмжээ абтаа. Мүнөө 100 толгой залуу мал шахан таргалуулагдажа байна. Эдэ хаһартаа гүүд, голодоһоон гараһан үнеэд июнь һарын һүүл багаар мяханай комбинадта тушаагдахаар хэрэглэгдэнэ, мүнөө тэдэнэй нэгэ бүринь дундажаар 330—340 килограмм хүрэхэ юм. Сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ талаар хэлэхэдэ, мүнөө нэгэ тэмдэглэлтэй эрилтэ тэбжэ байна. Байгша оной январь—март һарын дүнгөөр сүүдхэдэ совхозоороо 36 тонно һү һаагаад, тэрэнэйнгээ 29 тонныень тоһоной заводто тушаанабди.

һайнаар шанаржуулагдаһан тэжээлгүйгөөр һү ехээр һаахын аргагүйнь элитэ. Тиимэһээ ажахымнай малшад байһан тэжээлээ заатагүй буйлуулха хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо хандуулна. Мүнөө совхозой бүхы табан фермэдэ тэжээл буйлуулдаг цехүүд хүдэлгэгдэнэ. Малдаа һолоомо, хулһа, таряа ууралаар буйлуулжа, тэжээлэй холисодо минеральна зүйлнүүдые нэмэжэ үгэһэнэй эшээр үнгэрэгшэ һарада совхозоороо һү һаамаа нилээд дээшэлүүлжэ шадаабди.

Мүнөө хониднай хурьгалжа дүүрэхэнь. Даб дээрээ 15 отарын 8700 эхэ хониноо 6 мянга гаран хурьгад абтаад, бүрин бүтэн түлжүүлэгдэжэ байна. Бидэ энэ жэлдэ бүхыдөө 7200 хурьга абажа, түсэбөө үлүүлхээр хараалнабди. Маанадай саашанхи гол зорилгомнай юун болоноб гэхэдэ, абаһан түлөө гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ гээшэ тон шухалада тоологдоно. Ушар иимэһээ һүөөр бага эхэтэй хурьгадые тордихын тула эдээндэ нэмэлтэ тэжээл эдюулнэбди, хэмэл һү угжанабди. Харин эхэнүүдтэнь силос, талха тарянай зүйл, витаминтай ногооной гурил үгэжэ эхилбэбди. Мүнөө дээрэ ажахыдамнай үбһэ тэжээл бии.

Нёдондонһоо эхилжэ хонин ажалдаа хамтын подряд нэбтэрүүлээ һэмди. Бүхы 40 отарымнай хонишод 2 бригада боложо хубаарилзаад, ниитэ нарядаар хүдэлдэг гуримда ороо. Бүхы юумэн ажалай эмхидхэлһээ болоно гэжэ ойлгоходоо, бидэ хамтын шэнэ гуримые өөһэдтөө нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ ойлгообди. Энэ талаар ажахыдамнай ехэ юумэн хэгдээ. Тарян эжалайхид бултадаа энэ гуримаар хүдэлдэг болоо. Ондоо ажахын дүй дүршэлые тэрэ зандань совхоздоо нэбтэрүүлхэ гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ байшоо. Тиимэһээ өөһэдынгөө байдалые хараадаа абзад, арга боломжонуудаа сэгнэжэ үзөөбди. Илангаяа түлөөһэн дээрэ олохон асуудал гараа. Хэды иимэ бэрхэтэй байдалай тохёолдоошье һаань, өөһэдынгөө ажахыда тааруу подрядай вариант зохёожо, дирекци дээрэ баталан абаад, механизаторнуудтаа, хонишодтоо, адуушадтаа ойлгуулжа үгөөбди. Иигэжэ энэ түрүү онол аргаар хоёрдохи жэлээ хүдэлхэмнай. һү һаалиин фермэнүүдтэ, һубай малай гүүртэнүүдтэ хамтын подряд нэбтэрүүлхэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри мүнөө ябуулжа байнхайбди.

Ажахынгаа адууһа малые шэмэтэй һайн үбһэ тэжээлээр хүсэд хүрэхөөр хангаагүй һаа, мяха, һү, нооһо ехээр абахын аргагүй гэжэ хүн бүхэндэ ойлгосотой. Ушар иимэһээ манай таряашад, луговодууд газарайнгаа хүрьһые үндэһөөрнь һайжаруулха, зональна гурим нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. Иимэ түрүү онол арганууд хүнүүдэй сэдьхэл бодолдо, хүсэл эрмэлзэлдэ, ажалдаа хандасадань аша үрэтэй һайн нүлөө үзүүлнэ гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй.

Энэ жэлэй хабарай тарилгые тон богони болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхые оролдохобди. Мүнөө сагай уларилай хэды хүйтэн байгаашье һаань, аккордно-шангай гуримаар ажалай гол болон нэмэлтэ түлөөһэ абажа, хамтын подрядай ёһоор эртын орооһото ургамалнуудые ажалай 12 үдэр соо һайн шанартайгаар тарижа дүүргэхэбди. Тиихэдээ байгша ондо бүхыдөө 4600 гектарта орооһото, 1700 гектарта тэжээлэй ургамалнууд таригдаха болоно. Иигэжэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 8 центнер орооһо таряа суглуулха түсэбтэйбди. Мүнөө механизаторнууднай газарайнгаа шииг нойтыень бариха, тарилгын урдахи хүдэлмэриие ябуулжа байна. Ажахымнай бүхы техникэ, машина гүйсэд бэлэн болгогдонхой. Мэнэ иигэһээр ажахы хоорондын шалгалта болохо юм. Юрэдөө, хабарайнгаа тарилгые гүйсэд бэлэдхэлтэй угтахамнай.

Газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ габшагай гурбан һарын туршада манай луговодууд нугэ сабшалан, таряалан дээрээ 8 мянган тонно наг шэбхэ, 300 тонно минеральна үтэгжүүлгэ гаргаха, 1700 гектар газар уһалха, 250 гектарта тошо халяахэ, 500 гектар сабшалангаа һайрамаар ундалуулха, мүн бусад хүдэлмэри үргэнөөр хэхэ зорилготой. Мүнөө ажахымнай пугомелиоративна отряд Загтахаанай кукурузын полидо наг шэбхэ шэрэнэ, минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа байна. Мартын 10-һаа эхилжэ булуур 9 станци хүдэлгэгдэжэ эхилэнхэй. Иигэжэ бидэ түсэбөөр хараалагдаһан хүдэлмэреэ гүйсэд бэелүүлхэ арга боломжотойбди.

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ сэхэ хабаатай нэгэ хэрэгые шиидхэлгэдэ ондо ондоо тээ мэдэлтэй хэдэн эмхинүүд хэбаададаг. Жэшээнь, районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд маниие минеральна үтэгжүүлгээр, дабһаар ходо хангаха ёһотой аад, энэ уялгаяа гүйсэд дүүргэнэгүй. Эдэнэр үтэгжүүлгэ, дабһа саг соонь, асаржа байха аад, тэдэнээ ехэл таһалдуулна. Сельхозтехникынхид трактор, машиныемнай шанар муутайгаар заһабарилна. Шанэ-Бэрээнэй механическа завод нёдондо манай К-700 түхэлэй тракторыемнай заһабарилһан аад, коробко передачыень муугаар хэһэнһээнь боложо, мүнөөшье болотор тэрэмнай хүдэлгэгдэнэгүй. Ивалгын заһабарилгын участок Т-40 түхэлэй бишыхан тракторнуудые заһабарилдаг юм. Теэд тэндэшье абаашаһан техникэмнай муу шанартайгаар хэгдэнэ. Районой нефтебаза бидэндэ тоһо түлишэ асаржа үгэхэ уялгатай. Энэ шухала асуудал мүнөөшье болотор шиидхэгдээгүй байһаар. Эдэнэр тоһо, түлишэ шэрэжэ үгэнгүйгөөр, шэрэһэнэй түлөө гээд ажахыһаа мүнгыень абана. Энэ хэрэгые районой агропромышленна нэгэдэл шиидхэжэ биранагүй.

Сайшань гүрэндэ һү сэхэ тушаадаг болохо асуудалдэ тогтохомни. Бидэ һү һаалиин фермэнүүд дээрэ бэлэдхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа байнабди. һү хадагалха, хүргэхэ түхеэрэлгэнүүдые тодхообди, шанарыень тодорхойлхо лабораторинуудые нээгээбди, харгыгаашье зэһабарилаабди, теэд республикын һүнэй промышленностиинхид энэ хэрэгые хойшолуулхал гэжэ оролдоно. Эдэ бүгэдын зүбөөр шиидхэгдээ гээшэ һаань, совхоздо ямар ехэ туһаламжа болохо байгааб даа! Эдэл дутагдалнуудһаа уламжалан, ажахын экономико доошолно бшуу.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленум түрүү ажалша коллективүүдэй хүсэл эрмэлзэлые хараада абаад, мүнөөнэй эрхэ байдалда ажалэй бүтээсые түсэбһөө гадуур 1 процентээр дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн 0,5 процентээр нэмэжэ доошолуулха гэһэн үүсхэл гаргаһан байна. Энэ уряае манай ажахынхид һайшаан дэмжээд, бодото дээрэнь бэелүүлхээр хараалаа. Жэшээлхэдэ, малшаднай иимэ хэмжээнүүдые абаһанай ашаар дүн хэмта 29,3 мянган түхэригэй, таряашаднай — 15,6 мянган түхэригэй сэбэр олзо абахаар социалис уялга баталан абаа.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха арга замууд гэхэдэ, нэн түрүүн ургамалнуудай ургасыень эрид дээшэлүүлхэ, малай ашаг шэмыень нэмээхэ, тоһо түлишээ, үбһэ тэжээлээ, бусад мэтериалаа гамтайгаар гаргашалха, түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ болоно. Эдэ бүгэдын ашаар манай ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй оронойнгоо Эдеэ хоолой программые бодото дээрэнь бэелүүлэлсэхэ байһаниинь элитэ.

Д. ДОНДУПОВ,
Хурамхаанай районой Аргатын совхозой директор, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат.

Адуун һүрэгөө олоторуулая

ЭНЭ ҺАЯХАН Дээдэ-Онгостойн гүрэнэй заводской конюшниин ипподром дээрэ һайн үүлтэрэй азарганнуудые хараха дуратайшуул олоороо сугларба. Моридой урилдадаг талмай дээрэ Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», «Заганский» колхозуудай, Улаан-Үдын районой Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин, һуралсалай «Байгал» ажахынуудай, Загарайн районой Хүрбын ОПХ-гай, Кабанскын районой Байгал-Худариин, «Шергинский» совхозуудай, Хяагтын, Оронгын совхозуудай, Зэдын районой адуу үсхэбэрилдэг Ториин заводой, Яруунын районой Витимэй совхозой асарһан элдэб үүлтэрэй бүхыдөө 60 толгой азарга жэрылдэн харагдана.

Эндэ ерэгшэд ажахынуудай, районуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд аукциониие хараха дуратайшуул самбар дээрэхи тоо баримтануудтай анхаралтайгаар танилсанад.

һүүлэй үедэ республикын колхоз, совхозуудай адуун һүрэг эрхилхэ талаар туйлаһан амжалтанууд, мүн үшөө бэелүүлэгдээгүй арга боломжонууд тухай богонихон мэдээсэл хэһэн гүрэнэй заводской конюшниин директор Я. Х. Левитин республикын адуун һүрэгэй заншалта аукцион-харалгые нээбэ.

Удаань выставкын экспертнэ комиссиин гэшүүд харалгада асарагдаһан 15 ажахын 60 азарга, 40 гүүн бүхэниие наринаар шалган хараһанай һүүлдэ тусхай сэгнэлтэ үгэбэ.

— Выставкэ-аукциондо асарагдаһан республикын 8 районой 15 ажахын орловско 18, ородой 7 хатарша, хүндэ ашаа шэрэхэ ородой 10, владимирска 15, буряадай — 2 азарга шэнжэлэн харагдаһан байна. Иигэжэ сэгнэгдэжэ тодорхойлогдоһоной һүүлээр Улаан-Үдын районой Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын ородой хатарша үүлтэрэй «Мятлик» гэжэ нэрэтэй хара боро азарга выставкын ехэ медальда хүртэбэ, тэрээндэ энэ жэлэй чемпионой нэрэ зэргэ олгогдобо, — гэжэ экспертнэ комиссиин түрүүлэгшэ, Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ Р. Б. Очировай хэлэхэлээрнь, сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.
—һуралсалай «Байгал» ажахын хатарша орловско үүлтэрэй «Лотос» гэжэ нэрэтэй азаргада, Зэдын районой мори үсхэбэрилдэг Ториин заводой ашаа шэрэхэ ородой үүлтэрэй «Ланолин» азаргада, Кабанскын районой «Шергинский» совхозой хүндэ ашаа

ХАБАРАЙ, ЗАНШАЛТА...

шэрэхэ владимирска үүлтэрэй «Парад» азаргада мүн лэ выставкын ехэ медаль, чемпионой нэрэ зэргэ олгогдобо.

Нүхэр Очировай иигэжэ соносхохолоорнь, республикын үүлтэртэ малай гүрэнэй нэгэдэлэй начальнигай орлогшо А. Е. Хажеев эдэ азарганнуудта чемпионой улаан лентэ, аукционой ехэ медальнуудые нэрьемэ альга ташалга доро зүүлгэбэ.

Адуу моридые үсхэбэрилхэ, үүлтэрыень һайжаруулха талаар габьяатай байһанайнь түлөө Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үүлтэртэ фермын адуушадта выставкын 1-дэхи шатын диплом, дамжуулгын кубок, үнэтэ бэлэг барюулагдаа. Кабанскын «Шергинский» совхозойхидто выставкын 2-дохи шатын, Зэдын районой адуу үсхэбэрилдэг Ториин заводой, Улаан-Үдын районой Ивалгын ОПХ-гай адуушад 3-дахи шатын дипломдо, үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртөө. Мүн лэ эндэ һуралсалай «Байгал» ажахы, Кабанскын районой Байгал-Худариин совхоз, Байгалай ОПХ-гай үүлтэртэ фермэнүүдэй коллективүүдэй ажал хүдэлмэринь һайшаагдаа.

Выставкэдэ асарагдаһан, азарга, гүүнүүдэй үүлтэрэйнь шанарыень хараад үзэхэдэ, урмашан баясамаар. Юуб гэхэдэ, эндэ уягдаһан 60 азаргын 16-ниинь элитнэ, 36-ниинь, 1-дэхи классай байшоо. 40 гүүнэй 32-ынь элитнэ, бэшэниинь нэгэдэхи классай, илангаяа аукцион-харалгада хүндэ ашаа шэрэхэ владимирска үүлтэрэй адуу морид олоор табигдаа. Тодорхойлбол, энэ үүлтэрэй аяар 39 гүүн асарагдаһан байна. Кабанскын районой «Шергинский» совхоз, Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахы, Мухар-Шэбэрэй «Искра» колхоз выставкэдэ элитнэ болон 1-дэхи классай азарга, гүүнүүдые олоор асараа.

Үүлтэртэ азарга, гүүнүүдые экспертнэ комиссиин гэшүүдэй наринаар хаража сэгнэлтэ үгэһэнэй удаа аукциондо табигдаһан азарганууд худалдагдажа захалба. Тус аукциондо бүхыдөө 40 гүүн, 60 азарга худалдагдахаар табигдаа юм. Байгша оной аукциондо үүлтэртэ моридой үнэ сэн урдынхиһаа ондоохон гэхэ гү, али нилээд дээшэлүүлэгдэнхэй. Жэшээлбэл, урдань ородой болон орловско хатарша үүлтэрэй элитнэ классай I категориин азарга 4500 түхэригөөр сэгнэгдэдэг һаа, мүнөө гол үнэ сэнгынь 7400 түхэригтэ хүргэгдэнхэй. Хоёрдохи категориин азарга урдынхиһаа 2600 түхэригөөр, гурбадахи категориин үүлтэртэ морин 2000 түхэригөөр үнэтэй болоо юм. Тиихэдэ хүндэ ашаа шэрэхэ владимирска, ородой үүлтэрэй элитна классай нэгэдэхи категориин азарга бүхэнэй гол сэн 2800 түхэригөөр дээшэлүүлэгдээ. Иигээд ерэхэдээ үүлтэртэ азарга, гүүнүүдые олоор үсхэбэрилдэг ажахынууд саашадаа улам олзотохо аргатай болобо гээшэ.

...Үни хүлеэгдэһэн аукционой наймаанай эхилхэдэ Улаан-Үдын районой Ивалгын ОПХ-гай ородой хатарша үүлтэрэй боро азарга түрүүлэн худалдаанда табигдаба. «Мятлик» гэжэ нэрэтэй, ородой хатарша үүлтэрэй азарганууд сооһоо шанараараа шалгаржа, байгша оной чемпион болоһон энэ азарга элитна классай 1 категориин 7680 түхэригэй үнэ сэнтэй гэжэ соносхохотойнь сасуу, Хэжэнгын районой «Первомайский» совхозой түлөөлэгшэ гол сэнгээрнь худалдажа абаха байһанаа мэдүүлбэ. Жэрбэгэр сула бэетэй энэ азарга худалдажа абаха дуратайшуул тэрэ дороо олошороо. Наймаанай буляасалдаанда Хэжэнгын районой Худанай, Загаһатын, Улаан-Үдын, районой Оронгын, Хэжэнгын совхоз... Зэдын районой «Коммуни...» колхоз ана-мана сэн зах... ба. Худанай совхоз ... 50 процент хэрэтэр нэм... сэн дурадхаад тэмсэлдэ... ба. Энэ Зэдын районой «Ко... мунизм» колхозой 90 проц... нэмэлтэ сэн дурадхаһан... тар, Оронгын совхоз сэн... ень 100 процентоор нэмэ... өөһэдтөө абаа. Иигэжэ ... азарга 15360 түхэригөөр ... далдагдаа.

Аукциондо һуралсалай-ү... лэдбэриин «Байгал» ажахы... орловско үүлтэрэй хатар... хара малаан азарга олон... дура татаа. «Лотос» гэжэ н... рэтэй, сэбэр үүлтэрэй, эли... классай, III категорин, 6... түхэригэй сэнтэй энэ аза... хүтэлжэ асархатайнь сос... Хэжэнгын районой Загаһан... совхозой түлөөлэгшэ бусад... сэн хаялсангүйгөөр 100 пр... цент нэмэлтэ үгэжэ абаха б... лоо. Тус ажахын нүгөө... «Нил» гэжэ азаргань 100 пр... цент нэмэлтэ сэнтэйгээр М... хар-Шэбэрэй районой «Зеб... калец» совхоздо худалд... даа.

һүүлээрнь хүндэ ашаа ... рэхэ ородой, владимир... үүлтэрэй азарганууд худал... дажа захалба. Кабанскын р... оной Байгалай ОПХ-гай ор... дой үүлтэрэй шара азарга ... Худэриин совхоздо гол с... гэрээ худалдагдаа. Тус ажах... асарһан владимирска үү... тэрэй 3700 түхэригэй хара аз... гыень Баргажанай совхоз... Бодоной совхоз бусад ажа... нуудтай сэн хаялсангүй ... процент нэмэжэ сэн үгэ... дурадхажа абаа. Мүн э... хүндэ ашаа шэрэхэ влади... ска үүлтэрэй 2780 тү... гэй «Волгоград» гэжэ нэр... томо, сула бэетэй азарга ... доной совхоздо 100 проц... нэмэлтэ сэнтэйгээр худалд... даа.

Кабанскын районой «Шерг... ский» совхоздо түлжүүлж... һэн владимирска үүлтэ... 2720 түхэригэй «Парад» г... жэ нэрэтэй хара азарга Х... тын районой Алтайн совх... до 100 процент нэмэлтэ ... тэйгээр худалдагдаһан ба... Тиихэдэ Баргажанай район... Карл Марксын нэрэмжэтэ ... хоз 3200 түхэригэй «Регал» азаргыень гол сэндэнь 100 п... цент нэмэлтэ дурадхажа аб...

Удаань Орловско хатарш... үүлтэртэй морид наймаалагд... Эндэ Загарайн районой Х... бын ОПХ-гай, Мухар-Шэбэ... районой «Искра» колхо... Улаан-Үдын районой Оро... совхоз азарганууд аукц... ной сэнгээр һаадгүй худ... дагдаа...

...Байгша оной хабарай ... шалта аукциондо хүн зон ... зээ хэзээнэйхиһээ олоор ... баадалсаа. Эндэ ерэһэн а... хынуудай түлөөлэгшэд урд... хидаа адли выставка аукцион хаража һонирхох... ерээ бэшэ, харин ажахы... адуу моридые олоор үсх... рилжэ, үүлтэрыень эрид һ... жаруулһанай ашаар ашаг ... мыень хараа байса дэ... лүүлхэ эрмэлзэлтэй байһанни... элеэр харагдаа ха юм.

Заншалта аукциондо аса... даһан азарга, гүүнүүдэй ху... дагдажа дүүрэһэн 1983 о... дүнгөөр эрхимлэһэн т... ажахынуудай, бригадану... коллективүүд, адуушад мо... желтэд, хүтэлбэрилэгшэд ... дэлэлэй грамотануудаар, д... ломуудаар, үнэтэ бэлэгүүд... шагнагдаһан байна. Удаань ... подром дээрэ хатарша мо... дой урилдаан эхилжэ, су... рагшадай һонирхол та... байха юм.

Д. ДОНДОКО...
Вл. ЖИГЖИТО...
манай тусх... корреспондентнүү...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Республи... госплемобъединениин нач... нигай орлогшо А. Е. Хаж... Ивалгын ОПХ-гай ородой ... тарша үүлтэрэй «Мятлик» г... азаргада выставкын ех... даль зүүлгэбэ.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

СТОЛОВОДОМНАЙ ГАХАЙН МЯХАН ХЭРЭГТЭЙ

Смоленскэ областиин ниитын эдеэ хоолой гүрэнэй предприятинууд мяхаар хэһэн дүрбэдэхи блюдо бүхэниие хамһабариин ажахыһаа абаһан гахайн мяхаар бэлдэнэ. Тэдэнэр гахайнуудые эдеэнэй үлөөдэһөөр тэжээнэ, тэрэнь гахайнуудай тэжээлэй рационой 47 процентдэнь хүрэнэ. Үнгэрһэн жэлэй дүрбэдэхи кварталай дүнгүүдээр гахайнуудай шэгнүүрэй нэмэлтын килограмм бүридэ 2,8 тэжээлэй единицын зэргэ таряа талханай зүйл гаргашалагдаһан байна. Иимэ шанартайгаар ажаллаһанай ашаар нилээд ехэ нөөсэ хэхэ аргатай болонхой.

Эдеэнэй үлөөдэһөөр гахайн мяха үйлэдоэрилхэ дүй дүршэл ажахы эрхилэлгын ехээр дэлгэрһэн шэнжэ түхэл боложо байнхай. РСФСР-эй олохон автономито республиканuудта, хизаар болон областьнуудта тусгаар мэргэжэһэн шахаң таргалуулгын совхозууд байгуулагдаа. Тэдэнэрэй олонхинь ниитын эдеэ хоолой территориальна управленинүүдтэ, хүдэлмэришэдые хангалгын һалбаринуудай управленинүүдтэ ба хүдэлмэришэдые хангалгын таһагуудта, эд хэрэглэлэй кооперацида мэдэлтэй. Һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада промышленна томо предприятинууд иимэ ажахынуудтай болонхой. Нёдондо эдеэнэй үлөөдэһөөр 109 мянган тонно гахайн мяхан үйлэдбэрилэгдөө, эндэ малай шэгнүүрэй нэмэлтэ хараада абтаһан байна.

Эдеэнэй үлөөдэһэн дээрэ гахайнуудые харууһалха гээшэ бараг хэрэг бэшэ, харин энэ үйлэдбэриин конвейерэй бүхы участогуудтахи хүдэлмэриие тон нарин һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэшье нёдондо 2500 мянган тонно шахуу эдеэнэй үлөөдэһэ суглуулагдаа һэн. Тэрэниие малай тэжээлдэ хэрэглэһэнэй ашаар 500 мянган тонно орооһо таряа алмаха арга олгоо. Тиихэ зуураа, малай рациондо тэрэ үлөөдэһэнь 57 процентнь болоно. Россин Федераци дотор энэнь дунда зэргын дүн гээшэ. Зарим ажахыда тэрэнь нилээд дээгүүр байха юм.

Эдеэнэй үлөөдэһөөр гахайнуудые шахан таргалуулжа, мяха абалгые дээшэлүүлхэ онол арганууд Новосибирскэ, Омско, Пензенскэ, Һировскэ, Калининградска областьнуудта, Башкирай болон Татарска АССР-нүүдтэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Үнгэрһэн жэлэй эсэстэ энэ талаар Краснодарай болон Красноярскын хизаарнуудта, Тюмениин областьда ехэ юумэн хэгдээд байгаа. Бүхэроссин социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр тэдэнэр дүрбэдэхи кварталда шагналаар тэмдэглэгдэһэн, харин Воронежско, болон Смоленскэ областьнуудай хамһабариин ажахынуудта РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан Туг барюулагдаа һэн.

Воронежско областьдо промышленна предприятинуудай хамтаран эмхидхэһэн «Никольский» совхоз гахайн мяха ехээр үйлэдбэрилдэг ажахы боложо фабрично-заводской столовонуудта фондһоо гадуур нилээд ехэ мяха үгэнэ. Энэ совхоздо жэлэй туршада 18 мянга гаран гахай шахан таргалуулна. Эдэ малай рационой 60 гаран процентнь эдеэнэй үлөөдэһэн болонхой.

Эдеэнэй үлөөдэһөөр гахайн мяха ехээр үйлэдбэрилэгшэдэй олзотойгоор хүдэлэгшэдэй тоодо Смоленскэ областиин «Дубравенка», Кубаньда — «Прогресс» ба «Маяк» совхозууд, Красноярай хизаарта — «Удачный» ба «Пригородный», Тюмениин областьдо — «Березняковский» совхозууд ороно. Эдэ болон бусад ажахынууд ажалша бэрхэ коллективүүдтэй, тэдэнэр адууһа малаа шадабаритайгаар харууһалжа, тэжээлэй цехүүдые болон үйлэдбэриин бусад участогуудые эрхилжэ үрдинэ.

Гэхэтэй хамта ниитын эдеэ хоолой Прикубанска трестын «Прогресс» совхозой коллективтэ анхаралаа хандуулхые хүсэнэбди. «Прогресс» — томо ажахы. Эндэ 14 байра түхеэрэгдэнхэй, тус бүридэнь 1200 гахай шахан таргалуулагдана: таба гаран жэлэй урда тээ эндэ звеногой подряд нэбтэрүүлэгдээ һэн. Гурбан гахайшан-оператор звено боложо. нэгэ байрынхиие харууһалдаг. Долоон звено бригада болон хамтардаг юм. Тэрэнэй бүридэлдэ фермэнүүдтэхи түхеэрэлгэнүүдые харууһалдаг слесарь-механигуудай бүлэг оролсодог. Хамтын подряд дээрэ үндэһэлэн, ажалые иигэжэ эмхидхэхэдэ үйлэдбэриин хэрэглэлнүүд зохидоор хангагдадаг, малшадай амарха гуримые сахихада тааруу боложо үгэдэг.

Хамһабариин ажахынуудта кадрнуудые тогтууритай болгохын тула малшадта ажалай болон ажаһуудалай зохид һайн эрхэ байдал олгохо хэрэгтэй. Тиимэһээ олохон совхозуудта тэдэндэ байрын гэрнүүд, столово, магазинууд баригдана. Жэшээнь, нёдондо «Никольский» совхозой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдтэ 90 квартиратай гэр бүтээгдээ.

Гэхэ зуура, гол үйлэдбэреэ нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдаха зэргэтэй. Заводууд-пайщигуудай хабаадалгатайгаар байгуулагдаһан гахайнуудые шахан таргалуулдаг совхозууд — хүсэд оньһожоруулагдаһан предприятинууд, тэндэхи зарим технологическа хүдэлмэриие автомадууд хэнэ.

Мүнөө үедэ эдэ ажахынуудта эдеэнэй үлөөдэһэнүүдые хатааха ба гранула болгохо цехүүдые түхеэрхэ илангаяа шухала. Иимэ үлөөдэһэнүүдые хуурай гранула болгохо технологи үни хада зохёогдожо, үргэнөөр туршагдаһан байха юм. Иимэ цехүүдэй экономическа ашаг үрэтэй байһаниинь бодото байдал дээрэ шалгагданхай.

Эдеэнэй үлөөдэһэн дээрэ гахайн мяха үйлэдбэрилхэ гээшэ ороной эдеэ хоолой программын тон багахан хубинь болоно. Хүн зониие мяхаар хангаха асуудалые энэ аргаар шиидхэхэ бэшэ ааб даа. Энэ хүн бүхэндэ элитэ. Тиин фондоор үгтэһэн мяхаар дүрбэн блюдо хэхын хажуугаар тус аргаар абтаһан мяхаар табадахиень хэхэдэ үлүүдэхэгүй ха юм даа.

И. ПРОХОРОВ.
(ТАСС).

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

БЭЛЭДХЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ ШАНГАДХАХА

Хабарай тарилгые саг соонь, эрхим шанартайгаар үнгэргэжэ шадабал, намартаа баян ургаса хуряажа абахань лабтай ха юм. Ушар иимэһээ энэ ажалдаа гүйсэд бэлэдхэлтэйгээр орохо гээшэ тон шухала. Һаяхан КПСС-эй Түнхэнэй райкомой болон арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой шиидхэбэреэр байгуулагдаһан тусхай комисси эндэхи ажахынуудай хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хэр зэргээр бэлдэһые шалгаба.

Комиссиин гэшүүд абаһаар Түнхэнэй, Туранай болон Харбяангуудай совхозуудта ошожо, эгээн түрүүн хабарай тарилга дээрэ хүдэлхэ техникын бэлэдхэлые шалгажа ороо. Түнхэнэй совхоздо ДТ-75 түхэлэй дүрбэн, МТЗ-52 түхэлэй нэгэ трактор үшөө заһабарилагдажа дүүрээдүй байба. Эдэ тракторнуудаа ойрын үдэрнүүдтэ заһабарилжа дүүргэхэбди гэжэ ажахынхид үгэеэ үгэнэ. Энээнһээ гадна, ажахын Шэмхын отделенидэ сеялкэнүүдынь муу шанартайгаар заһабарилагдаһан байба. Комисси эдэ сеялкэнүүдээ үшөө дахин заһабарилха эрилтэ табяа. Туранай совхоздо трактор болон хүдөө ажахын бусад машинанууд саг соогоо һайн шанартайгаар заһабарилагдаһан байжа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ. Харин Харбяангуудай совхоздо бүхыдөө 26 тракторай Т-40 түхэлэй хоёр, ДТ-75 түхэлэй гурбан, МТЗ түхэлэй хоёр трактор бэлэн болоогүй байба. Сабшалан уһалха хоёр бүлүүр станци заһагдаагүй байшоо. Мүн лэ сеялкэнүүдынь муу шанартайгаар заһабарилагданхай гэжэ элирбэ.

Комиссиин гэшүүд эдэ ажахынуудай машина болон оньһон түхеэрэлгэнүүдые хаража, дутуу дундануудыень элирүүлһэнэйнгээ һүүлдэ байгша ондо таригдаха ургамалнуудай үрэһэ хүрэнгынь шанарыень шалгаа. Орооһото ургамалнуудайнь үрэһэн эдэ гурбан ажахыда гүйсэд хүрэхөөр бэлдэгдээ, тарилгын шанарта хүргэгдөө. Гэбэшье Туранай совхоздо ургаса ехээр үгэдэг, нютагай эрхэ байдалда тааруулагдаһан орооһоной шэнэ сортын үрэһэн үгы байгаа. Ажахынууд хартаабхын болон огородой ургамалнуудай үрэһэгүй байна.

Хабарай тарилгын хүдэлмэри эмхитэйгээр үнгэргэхэ талаар тусхай түсэб эдэ ажахынуудта эртээнһээ табигданхай. Теэд Түнхэнэй болон Харбяангуудай совхозуудта тэрэ түсэбынь тракторно-таряан ажалай бригаданuудта хүргэгдөөгүй байһаар. Мүн лэ эдэ ажахынуудта тэрэ түсэбүүдээ дүүргэхын тула эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдан зохёогдоогүй байна. Гансал Туранай совхозой инженерно болон түсэблэлгын-экономическа албан тракторна таряан ажалай болон тэжээл үйлэдбэрилхэ бригаданuудай хүдэлмэриин түсэб бултандань хүртэнхэй. Эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ-ябуулганuудшье зохёогдонхой.

Түнхэнэй, Харбяангуудай совхозуудта ажахын тоосоогоор хүдэлдэг тракторна таряан ажалай болон тэжээл үйлэдбэрилхэ бригада бүхэнэй байгша оной даабаринууд табигдаад, коллективүүдтэ үшөө зүбшэн хэлсэгдээгүй байһаар. Мүн лэ эдэ ажахынуудта хамтын подрядаар хүдэлдэг бригаданuудые олошоруулха хэрэг һулаар табигданхай. Энээн тушаа анхарал оролдолго Туранай совхоздо гаргагдана.

Һаяын сагта совхозой дирекци болон ажалша коллективүүдэй хоорондохи хэлсээнүүд баталагдаха юм.

Дурсагдагша совхозууд механизаторнуудай кадрнуудаар гүйсэд хангагданхай. Ушар иимэһээ тракторнуудынь хабарай тарилгын хүдэлмэриин үедэ хоёр халаанда хүдэлхөөр хараалагдана. Эдэ гурбан ажахыда экономическа болон агрономическа хэшээлнүүд түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор үнгэргэгдэһэн байба.

Ажахынуудай парткомууд, профкомууд болон комсомолой комитедүүд хабарай тарилгын хүдэлмэриин үедэ механизаторнуудай дунда үзэл сурталай хүдэлмэри ашаг үрэтэйгөөр ябуулхын тула эмхидхэлэй-политическэ хэмжээ ябуулганuудые үшөө хараалаагүй байһаар. Таряашалай социалис уялганuудаа баталагдан абтаагүй, социалис мүрысөөнэй дүрим... зохёогдоогүй, материальна... машуулгын хэмжээнүүдэй... раалагдаагүй байһаниинь ... налмаар байна.

Шалгалта болоһон ... нэгэшье ажахын хээрын ... нууд сэбэрлэгдэжэ, сагаа... дажа бэлэн болгогдоогүй ... ба. Зарим станууд дээ... ниитынь баннууд заһаба... гада орохо байна.

Удангүй хабарай тар... гын хүдэлмэри эхил... Ушар иимэһээ дурсагд... ажахынуудай хүтэлбэри... шэд, мэргэжэлтэд болон ... ханизаторнууд шалгалты... дэ элирүүлэгдэһэн бүхы д... туу дунданuудаа ойрын үд... нүүдтэ усадхажа, энэ ... рюусалгата хаһаяа шан... тайгаар үнгэргэхэ зэргэтэ...

В. БИЛДУЕВ,
районой Госсельхозтехна... зорой ахамад инженер.
Л. ЦЫДЕНОВ,
хүдөө ажахын управлени... ургамалнуудые хамгаал... талаар агроном.
Б. РОМАНОВ,
КПСС-эй райкомой инструктор.
В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

Ц. Ранжуровай түрэһөөр 100 жэлэй ой мүнөөдэр гүйсэбэ

ДҮЛЭТЭ БОЛЬШЕВИК

[19]84 оной апрелиин 24-дэ буряад арадай алдар суута хүбүүн, түрүүшын буряад революционер-большевик, 1905 оной социал-демократическэ партиин гэшүүн, Россиин гурбан революцида эдэбхитэйгээр хабаадагша Цыремпил Цыремпилович Ранжуровай түрэһөөр 100 жэлэй ой болобо. Тэрэнэй бүхы ами наһан хаанта засаг түрые эсэргүүсэн, социалис революциин мандалгын, ажалшадай эрхэ сүлөө болон үнэн түлөө тэмсэлдэ зорюулагдаа юм.

* * *

Ц. Ранжуров 1884 оной апрелиин 24-дэ Троицкосавска уездын Шара Голой станицын Сагаан-Шулуута һууринда үгытэй буряад хасагай бүлэдэ түрэһэн юм. Бүлэдэнь долоон үхибүүд — дүрбэн хүбүүн, гурбан басаган байһан юм. Ранжуровай ядуу байдалтай һэн. Эрхэдөө хасагуудай хүбүүд сэрэгэй албанда өөрынгөө моритой, түгэс хубсалан эрэхэ уялгатай байһан юм. Тиимэһээн өөрэ, солбоноор худалдажа абаһан Цыремпил түрэл нютагайдаа хамһалсадаг болобо. Нютагайдаа Шара Голой станицын ород эхин һургуулида ороһон юм. Һүбэлгэн бэрхээр һуража, гурбан жэлэй үнгэргэжэ, тэрэнээ дүүргээд, Тамирай дүрбэн классай училищида һураха болобо. Тээд гэр бүлэйнхидэйнгөө шадалгүй дээрэһээ училищиые орхихо баатай болоһон юм. Нютагай баяшуулда хүлһөөр хүдэлмэри хэжэ байһанай, Хяагта ошохо болобо.

Нэгэ хэды саг соо элдэб хүдэлмэри эндэ хэжэ туршаад, Забайкалиин хасаг сэрэгэй нэгэдэхи таһагта бэшээшэ оробо. Эндэ тэрэ хүдэлхэдөө Троицкосавска уездын хасагууд, ород, буряадуудай, эндэхи бүхы станицануудай ажабайдалтай, хүн зонойнь хүсэл бодолнуудтай һайн танилсаа һэн.

Тэрэ үеын Хяагта Забайкалиин худалдаа наймаанай-экономическа болон соёлой түбүүдэй нэгэн байһан юм. Нютагай промышленностиин хэдэн предприяти, реальна училищэ, эхэнэрнүүдэй гимнази, хизаар ороно шэнжэлэлгын музей, библиотекэ гэхэ зэргэ соёл-гэгээрэлэй гуламтанууд эндэ байгаа. Герцен, Огарёвой, «Полярная звезда», «Колокол» гэжэ хэблэмэл зүйлнүүд, «Современник», «Отечественные записки» журналнууд тараагдадаг һэн. К. Марксын, Ф. Энгельсын, Г. Плехановай зохёолнууд иишэ ерэдэг һэн. Политическэ ондо ондоо хараа бодолтой хүнүүдые нэгэдүүлһэн революционно кружок 1903 онһоо эндэ байгуулагдаба.

Ц. Ранжуров Хяагтын түрүү үзэлтэй залуушуултай ходо уулзажа, хөөрэлдэдэг, революционно-демократическа литература уншадаг байһан юм.

1904 ондо Цыремпил Ранжуров Шэтэдэ сэрэгэй алба хэхээ дуудагдаад, хасаг сэрэгэй штабта бэшээшын уялга дүүргэдэг болобо. Тэрэ үедэ хаанта засаг түрэ ород-японой дайнда гутамшаг муухайгаар илаагдаад байгаа һэн. Сэрэгтэ татагдаһан тэрэшэд, хасагуудай ажахынуудые улам бүри доройтоноо байдалда оруулһан. Түйлдаа хүрэһэн арад зон, армиин солдадуудай эсэргүүсэл, бурууушаалынь үдэр ерэхэ бүри нэмэжэ байгаа бэлэй.

1905 оной январиин 9-дэ Петербургда болоһон шуһата үйлэ хэрэгүүдэй һүүлээр түрүүшын ород революци эхилээ һэн. Тэрэнэй суурхан Байгалай үмэнэхи нютаг хүрэтэр сонсогдобо.

Шэтын түмэр замай дүрбэ мянга гаран хүдэлмэришэдэй дунда Россиин социал-демократическа партиин Шэтын комитет революционно хүдэлмэри ябуулдаг байһан юм. Тэрэнэй урилгаар түмэр замайхид нийтэ-россиин революционно хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, политическа бүһалга, жагсаалнуудые эмхидхэдэг һэн. Хүдэлмэришэдэй тэмсэл Забайкалиин хасаг сэрэгэй солдадуудай дунда ехэ нүлөө үзүүлһэн байгаа. Тэдэнэр бүһалгаанай шадаб, харин өөһэдөө хүдэлмэришэдэй хүдэлөөндэ оролсодог һэн.

Революциин эршэ дэлисэеэ нэмэжэ байха үедэнь амнистяар сүлөөлэгдэһэн мэргэжэлтэ революционер-большевигууд И. В. Бабушкин, В. К. Курнатовский, А. А. Костюшко-Валюжанич гэгшэд Шэтэ ерэжэ, үргэн ниитые элсүүлхэ хэрэгтэнь РСДРП-гэй комитедтэ туһалалсаба. Хүдэлмэришэдэй зэбсэгтэ томо дружина эмхидхэгдэжэ, А. Костюшко-Валюжанич тэрэнэй начальнигынь болоһон юм. Тус дружинада зэбсэгжэһэн 2 мянгаад хүдэлмэришэд нэгэдэһэн байна.

Шэтын большевигүүд солдат, хасагуудые революциин талада оруулха политика бэелүүлжэ, тэдэнэй хамтын суглаануудые зарладаг байгаа.

Россиин хүдэлмэришэдэй революционно тэмсэлэй нүлөөн доро арадуудай, тэрэ тоодо буряад арадайшье, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн дэлгэржэ һэн. Империалистическа хаанта засагай национально-колониальна дарлалтанай улам шангадажа байгаа. Буряад, оротон зон газар хубааригын шэнэ тогтоогдоһон журамда болон волостной реформодо эсэргүүсэдэг һэн. Засаамжынай болон Армай бусад түрэлтэнэй үйлэлын тарашаадай, галзууд, гүшад хошуунай, Агын буряадуудай дунда бүһалган болоһон байна. Забайкалиин облостиин буряад албан зургаануудта эсэргүү байдал гаргаһан юм. Россиин бусад арадуудтай адляар, буряадуудай национальна хүдэлөөн хаанта засагта эсэргүү революционно тэмсэлэй ниитэ урсхалда оролсоһон байна. «Табадахи он Россиин бүхы үндэһэ яһатанай хүдэлмэришэдые нэгэдүүлээ», — гэжэ Ленин бэшэһэн байдаг.

Бүгэдэ ниитын революционно дэбжэлтэ Цыремпил Ранжуровые хүлгүүлээ һэн. Тэрэ үедэ суглаа, жагсаалнуудта, митингүүдтэ шагнадаг, прокламацинуудые, «Забайкальский рабочий» газетые уншадаг байһан юм. 1905 ондо Шэтын түмэр замай мастерскойдо болоһон хүдэлмэришэдэй жагсаалай үедэ тэрээнтэй танилсаһан А. Беломестнов гэжэ хасаг нүхэрынь дурсалгануудсоогоо хаанта засагта эсэргүүсэхээр Ранжуровай эрид шиидэнгы байһан тухай бэшээ һэн. Уданшьегүй Ранжуров большевигүүдэй партида орожо, солдадуудай болон хасагуудай депутадуудай Соведэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаба. В. И. Ленинэй нүхэр В. Курнатовскитой танилсаад, тэрэнэй даабаринуудые дүүргэдэг һэн.

Партийна организациин ажал ябуулгада Ц. Ранжуров эдэбхитэйгээр хабаадажа, хасагуудай дунда революционно хүдэлмэри ябуулдаг байгаа. Албанайгаа нүхэдтэй сугтаа «Прут» транспортын матросуудые Акатуйн хаатаргын түрмэһөө сүлөөлхэдэнь тэрэ туһалалсаба.

Шэтын хүдэлмэришэд, солдадууд, хасагуудай, эсэргэ бүһалгаан хаанта засагай эсэргүүцэл даргадажа, олон хабаадагшадынь тушаагдаа бэлэй. Сэрэгэй саг зуурын сууд «Прут» онгосын матросуудые сүлөөлэлсэһэн В. Курнатовский түрүүтэй 27 хүниие буудажа алаха гэжэ шиидэһэн аад, һүүлдэнь толгойн саазые хаатаргаар һэлгээ һэн. Ц. Ранжуров арбан жэлэй хаатаргада гэжэ сүүдлэгдэһэн юм.

Нэршүүгэй хаатаргада түрмын хүдэлгэлдэ тэсэшэгүй мүнгэн хандасые Ранжуров дүүрэн үзэжэ гараһан юм. Тэрэ үедэ А. Вагжанов, Е. Петров, В. Серов, В. Чащин гэхэ зэргын мэргэжэлтэ революционернүүдтэй хамта хаатаргада байжа, тэдэнэй хубитай байшоо. Тэдэнэй ашата туһаламжаар Буряадай түрүүшын революционер сүлөөтэй сагтаа ород хэлэ, математика, естествознани болон ниитын эрдэм шудалжа, К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Ленин, Г. В. Плеханов гэгшэдэй зохёолнуудые уншаһан юм. Нэршүүгэй хаатаргада элитэ большевигүүдэй дунда Ранжуров болбосоролоо улам дээшэлүүлжэ, ангиин тэмсэлэй политическэ шэглэлнүүдэй талаар һайн мэдэсэтэй боложо, большевизмын үзэл бодолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгоо бэлэй.

1914 оной июльдэ хаатаргаяа дүүргээд, Ранжуров Яхадай область худар сүлэгдэһэн юм. Харгыдаа бодхуултажа, түрэл тоонто Сагаан-Шулуутадаа ерэбэ. Эндэһээ тэрэ бүлэеэ абаад, Монгол гаража, алтанай уурхайда хүдэлмэришэн болобо. Теэд уданшьегүй хаанта засагай заранууудта баригдаад, 1914 оной августа соо Эрхүүгэй губерниин Верхоленскэ уезд сүлэгдэбэ.

Февралиин революцида хаанта засагай унагаагдаһан хойно Забайкали руугаа бусажа, нютагай политическа ажабайдалда шунан оролдобо. Эмшэн Цыбыктаровтай хамта урданай үлэгдэл болоһон хасагуудай анги бүлгые усадхаха тухай Забайкалиин хасаг сэрэгэй апрелиин съездын шиидхэбэринүүдые үргэлөөр нэбтэрүүлһэн юм. «Буряад хасагуудай бүлгые удаагүйгөөр усадхаха, хасаг байһан болон хасаг бэшэ буряадуудые нэгэдүүлхэ», —гэжэ тогтооһон Сэлэнгын ба Троицкосавска уездүүдэй буряадуудай съездые 1917 оной июль соо үнгэргэхэ талаар тэдэ хоёр ихээр оролдоһон юм.

Буряад ороной һүүрин тосхонуудта ангиин тэмсэлэй үдэрһөө үдэртэ улам үргэнөөр дэлгэржэ байгаа энэ байдалда хүдөөгэй үгытэй ажалшадай ашата туһые хамгаалха зорилготойгоор Ранжуров Сэлэнгын аймагай комитедэй бүридэлдэ орохо уялгатай гэжэ шиидэбэ.

Агуехэ Октябриин илан мандаһанай удаа хүгжэлтын шатанууд шэлэһэн ... Ранжуров ... Аймагайхид буряад зоной дунда шангадажа байһан ангиин тэмсэлые али болохоор һуларуулан, пролетарска революциин эршэтэй долгинуудһаа Буряад орониие далдалха гэжэ һанаашалаа ха юм.

1918 оной хабар Ранжуров Совет Забайкалиин түб хотонуудай нэгэн байһан Хяагта ерэбэ. Эндэ РСДРП-гэй Троицкосавскын комитедэй гэшүүд К. А. Масков, А. И. Малофеев гэгшэдтэй Совет засагай зургаануудые эмхидхэлсэжэ, буряад, ородуудые большевигүүдэй партиие тойруулан, нягтаар жагсаахын, Совет правительствын декредүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэһэн байна. Тохёолдоһон эрхэ байдалда төөрижэ байдаггүй Ранжуров большевигүүдэй бүлэгтэ бага бэшэ туһаламжа хүргэһэн юм. Меньшевигүүдэй амяарлаганһаа Троицкосавскын большевигүүд бээ дээнхэй организаци байгуулха талаар мүн лэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа бэлэй.

Хяагта ерэһээр Ранжуров Троицкосавскын Соведэй хүдөө ажахын таһагай секретарь, удаань түрүүлэгшээр хүдэлбэ. Газар тухай декредые болон газарые социализацилга тухай хуулиие бэелүүлхын, газарай талаар зүришэлдөөтэ байдалые гуримшуулхын, уездын, буряад, ород зоной дундаа хани нүхэсэл тогтоохын тула дурсагдаһан таһаг ехэ оролдолго гаргаһан түүхэтэй.

ВКП(б)-гэй Троицкосавскын комитедэй даабаряар Ц. Ранжуров хошуунууд, станица болон волостьнуудаар ходо ябажа интернационалис үндэһэ һуури дээрэ засагай шэнэ зургаануудые байгуулха талаар уездын съездын шиидхэбэринүүдые шадамараар бэелүүлэлсэн, Соведүүдые тойруулан, хасаг байһан ород, буряадуудые «отог» зонтой нэгэдхэдэг һэн. Захиргаанай хубинуудые томодхоһоной эсэстэ волость болон станицануудта хэдэн буряад, ород тосхонууд нэгэдэдэг байгаа. Буряад зониие амяарлан һуурижуулха гэһэн удхатай буряад националистнуудай түсэбтэ орходоо, уездын захиргаанай шэнэ хубаарил хадаа районой (Сэлэнгын ба Троицкосавскын уезднүүдэй) ажалшадые интернационалис ёһоор нягтаруулан жагсааха шэглэлтэй һэн.

Улаан гвардиие байгуулха талаар Ранжуров ехэ габьяа гаргаһан юм. Юуб гэхэдэ, революцида эсэргүү этэгээдүүд хитад милитаристнуудтай үгэсөө тогтоожо, һүйдхэлтэ элдэб ябуулгануудые үүсхэдэг байгаа ха юм. Хотые, оршон тойронхи нютагые аршалан хамгаалха зорилгоор Хяагтада Черемхово болон Красноярскһаа Улаан гвардиин хоёр отряд ерэһэн байна.

Эдэ хоёр отрядуудые хотын Улаан гвардиин отрядтай ниилүүлэн Центросибириин зүбшөөлөөр Троицкосавскын совет Троицкосавскын фронт байгуулһан юм. Советэй комиссарай тушаалтайгаар отрядай бүридэлдэ Ц. Ц. Ранжуров, П. А. Горлянов хоёр оруулагдаа һэн. Ехэ Хүдэри станица шадар нэгэдэмэл отряд есаул Нэдзоровой сагаан гвардиин отрядые бута сохиһон юм.

Троицкосавскын болон Сэлэнгын уездын хасагуудай, тэрэ тоодо, буряадуудай, албэ хэдэг Верхнеудинскын хоёрдохи хасаг полкын Баруун фронтһоо ерэхэдэ, тэрэниие тараалсаха гэжэ Ц. Ранжуров ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна.

Уданшьегүй Совет засагта ехэ аюул тохёолдожо, 1918 оной сентябриин 2-то Троицкосавскда сагаан чехүүд болон семеновтон ороһон юм. Троицкосавскын Соведэй гэшүүд тушаагдажа, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд К. А. Масков, А. В. Назимов, В. Д. Жданов болон бусад зарим буудуулагдажа алуулагдаа һэн.

Ц. Ранжуров нюуса байдалда ороод, Монгол гараһан байнэ. Теэд тэндэ нютагай нюдарган баянай, хасаг сотниин атаманай мэдүүлгээр тушаагдаад, саазалагдаһан юм. Тиигэжэ дүлэтэ революционер-большевигэй ами наһан түгэсэһэн байна.

Ц. Ц. Ранжуровай революционно ажал ябуулгын удха шанарынь тон ехэ. Буряадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ революционно-демократическа шэглэлэй бии бололго, ажалша буряад арад зоной дунда большевизмын, Ленинэй суртал һургаалнуудай дэлгэрэн таралга, тэдээн ссоһоо түрүүшын революционер-большевигүүдэй урган гаралга, арадуудай интернационалис эб нүхэсэл имагтал Ц. Ранжуров мэтэ хүнүүдэй нэрэнүүдтэй холбоотой. Хубисхалша сэдьхэлтэй нимэ хүнүүдэй дүрсэнь парти ба арадай дурасхаалда хэтэдээ мүнхэ байха.

Г. САНЖИЕВ.
Буряадай АССР-эй эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагша.

[А]ЛДАРТА ХЭРЭГЫЕНЬ БАТАДХАН

…гээл тэрэ жара-далан …эй саана өөрынгөө түрүү … бодол, революционно … ябуулгынгаа түлөө …нта засагта, баяд ноёдто …шалуулжа, намнуулжа, … шоронда хаалгажа …даа, Цыремпил Ранжу… бүхы Буряад орондомнай, тэрэ тоодо түрэһэн …то Сагаан Шулуута, Шара Гол нютагуудтань ерээдүйн …а ямар жаргалтай һайн, сүлөөтэ һаруул байдал тогтохоб гэжэ үнэн зүр…өө этигэжэ ябаа. Тиимэ …далай илан мандахын түлөө тэрэ ами наһаяа үгөө. …эрэ урда сагта манай эн…дэл адли заха газарта … зон ямар ажабайдалтай …ланаа, мүнөө ямар бо… гэжэ харабал, һүни … хоёртол илгаатай. Та… нэгээр таража, үгытэй … байдалтай һууһан ма… эндэхи буряад, ород зон …өө эбтэй эетэй нэгэ бү… болон ажаһууна, ажал…. Коммунис партиин, со… гүрэнэй туһаламжаар …ынгаа ажахые жэл бүри …өөнэ, ажабайдалаа бол…он түхэлтэй болгоно. …эхэн жэлэй саана кол…ай табин жэлэйнгээ ойе …дэглээ һэн. Түүхэтэ ба…ан болзор соо нютагта… хэды ехэ һайн һайхан …лалтанууд болоо гээшэб … харахада омогорхохоор … Ажахын таряалан, саб… дээгүүр мүнөө элдэб …лэй хүсэ ехэтэй 80 га… трактор, 40—50 авто…шина хүдэлнэ. Гадна олон …о комбайн болон бусад …һон машинанууд бии. …нхи хүдэлмэри хүсэтэ …икын, зайн галай хү… бүтээгдэнэ. Фермэнүүд…най 2300 гаран эбэртэ … мал, тэрэ тоодо 900 …тэй үнеэд, 20 шахуу …ан хонид. 1300 гахай …һалагдана. …рданай орбогор муухан …аануудай оронда хуу шу…аар баригдаһан, досоо… бүхы оньһожоруулгатай, …уул сэбэр томо коми…нуудта мал байлгагда… Багашаг заводһоошье …гүй ехэ, шэнэ мастерской соо техникээ заһабарилнабди.

Энээнтэй хамта колхоздо хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Тусхайлбал, арбан нэгэдэхи табан жэлэй гансахан түрүүшын гурбан жэлдэ ажахы гүрэндөө 68,7 мянган центнер таряа, 12,2 мянган центнер хартаабха, 14,3 мянган центнер мяха, 31,6 мянган центнер һү, 1588 центнер ноoһо худалдажа, бүхы түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээ.

Тэрэшэлэн үнгэрһэн жэлдэ колхоз тарян болон мал ажалһаа нэгэ миллион үлүүтэй түхэригэй сэбэр ашаг олзо абаа һэн. Ажахымнай үйлэдбэриин гол фонд 5,7 миллион түхэригтэ хүрөө. Хубаагдадаггүй жасамнай дүрбэн миллион түхэриг болоо.

Манай эгээл омогорхомоор, эгээл үнэтэй баялиг — ажалша бэрхэ хүн зомнай болоно. Эрхим ажал хэрэгээрээ, үнэн шударгы оролдолгоороо түрэл колхозоо баяжуулжа, нютаг нугаяа суурхуулжа байдаг хүнүүдые нэрлэхэ болоо һаа, олон. Жэшээнь, колхозой таряан ажалай нэгэдэхи (бригадирынь П. А. Банчиков) бригадынхид нёдондо таряалангай гектар бүриһөө 22,5 центнер ургаса абаа. Сагаан Шулуутын бэрхэ кукурузашан Ц. О. Цыдыптаров даажа абаһан 177 гектар газарай гектар бүхэнһөө 220 центнер ногоон намаа хуряагаа. Автомашинын жолоошон В. Б. Чагдуров жэл соо 82 мянган тонно-километрэй ажал хээ.

Малшадай дундаһаа жэл бүхэндэ хурьга абаха, ноoһо хайшалха түсэб уялгаяа эрхимээр дүүргэдэг хонишод, колхоз, район соогоо һү ехээр һаадаг, мүрысөөндэ ходо түрүүлжэ ябадаг Д. О. Тыкшеев, Р. Д. Очиров, И. И. Унагаев, һаалишад А. Ц. Бабарыкина, М. Г. Бурдуковская, Д. М. Аносова гэгшэдые онсолон нэрлэхээр.

Бүри урданһаа хойшо Сагаан Шулуута, Шара Гол нютагуудайхид суута солото хүнүүдээр омогорходог юм. Бүхы налаараа гэхээр колхоздоо хүдэлжэ ябаһан ажалай болон дайнай ветеранууд баһал олон. Тэдэнэй дундаһаа гушаад жэлдэ колхозые хүтэлбэрилжэ байһанаа амаралтада гараһан, Ленинэй, Октябриин Революциин, Ажалай Улаан Тугай орденуудтай А. Н. Соковиков, РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй габьяата механизатор Ц. Ч. Дашиев, Ажалай Улаан Тугай орденто ахамад инженер В. Т. Поляков, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто һаалишан М. И. Жаркова болон бусад нютагай, колхозой нэрэ солые дээрэ үргэжэ ябадаг зон гээшэ.

Немец фашистнарһаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын шэрүүн хатуу дайнда нютагай олон зуун хүн хабаадалсажа, олониинь дайшалхы баатаршалга харуулһан, орден, медальнуудаар шагнагдаһан байна. Аяар 140 хүбүүднай Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй түлөө ами наһаяа үгэжэ, тэдэнэй дурасхаалда нютагай зон түб тосхондоо хүшөө бодхоонхой.

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ илангаяа КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 он), мүн удаадахи Пленумүүдэй, партиин XXV ба XXVI съезднүүдһээ хойшо бүхы оронтоёо хамта манай колхозшье түргэнөөр хүгжэжэ эхилээ. Хүн зоной һуудал байдал жэл ерэхэ бүри һайжарна, тосхон, һууринууд болбосон түхэлтэй болоно. Гансахан һүүлэй арбан жэлдэ Шара Голдо, Хуторто досоогоо үргэн экрантай соёлой шэнэ байшангууд, Сагаан Шулуутада һайн клуб баригдаа. Жэл бүхэндэ 8—10 байрын гэрнүүд бодхоогдоно. Мүн трактор, машина заһабарилха түбэй мастерской, 36 автомашинын гараж, ооһо таряа, үтэгжүүлгэ хадагалха складууд шулуугаар, хирпиисээр баригдаа. Малай байранууд баригдаа, витаминтай ногооной гурил татаха АВМ түхэлэй агрегадай, байра гэхэ мэтэ бүтээгдээ.

Хүнүүд хуу эрдэмтэй һургуулитай болохо, зоной байдал үндэһөөрөө хубилха гэжэ дүлэтэ большевик Цыремпил Ранжуров нютагайнгаа үгытэйшүүлдэ хэлэдэг һэн. Тэрэнь баһал хүсэлдөө. Мүнөө Шара Голдо — дунда, Сагаан Шулуутада, Ангустайда — эхин шатын һургуулинуудта 300 гаран үхибүүд һуралсана. Жэл бүхэндэ гуша гаран хүн нютагайнгаа дунда һургуули дүүргэжэ, зариманиинь ороной, республикын дээдэ, тусхай дунда эрдэмэй һургуулинуудта һурахаар ороно, олонхинь түрэл ажахыдаа хүдэлхэсэ үлэнэ. Колхозой малшадай, механизаторнуудай 70 гаран процентнь дунда эрдэмтэй хүнүүд болонхой. Ажахын һалбари бүхэндэ дипломтой хүнүүд мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдөөр хүдэлнэ. Гансахан һургуулинуудта энэ нютагһаа гараһан дээдэ эрдэмтэй 19 багшанар үхибүүдтэ ном заана.

Энэ нютагһаа эрдэмэй олохон кандидадууд урган гараа. Жэшээлбэл, техническэ эрдэмэй кандидат Н. З. Ранжуров, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд В. Г. Максимов, М. И. Максимов гэгшэдые нэрлэхээр.

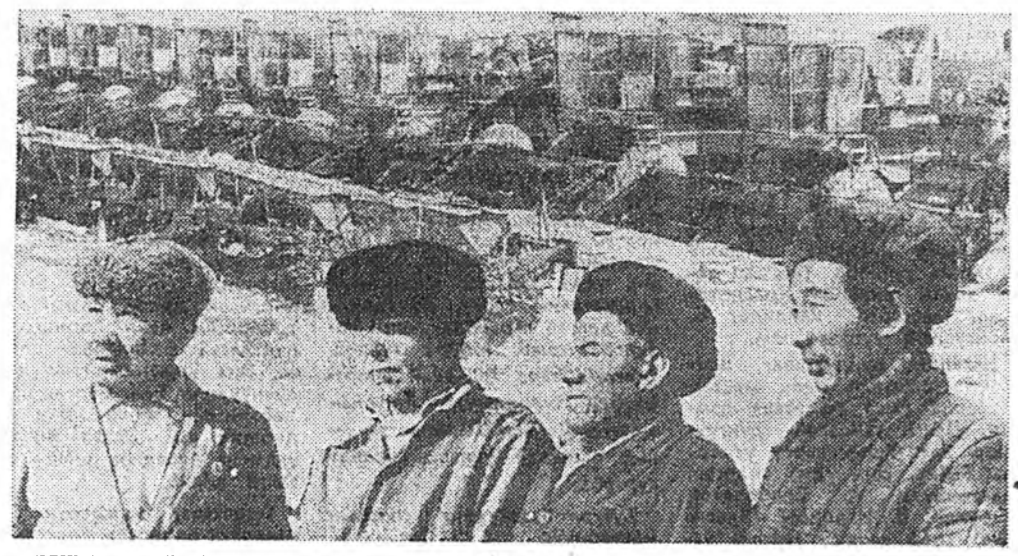
Ингэжэл Буряадай түрүүшын революционер Ц. Ц. Ранжуровай нютагайхид Совет оронойнгоо бүхы арадтай хамта коммунизмын гэрэлтэ һайхан замаар бата найдамтайгаар дабшана.

В. БАЛСАНОВ,
Хяагтын районой Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Б. БОГДАНОВ,
ажахын парткомой секретарь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: энэ ажахын эрхим хонишодой нэгэн байһан, мүнөө отделениие эрхилэгшээр дэбжүүлэгдэһэн, Б. Д. Цыдыпылов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой түрүү механизаторнууд (зүүн гарһаа) Н. Ш. Цыдыпылов, Н. Ц. Игумнов, П. В. Щадрин, И. Б. Аюшеев гэгшэд техникэ хадагалдаг талмайн хажууда.

М. НАМЖИЛОВАЙ фото.

ДУРАСХААЛЫНЬ МҮНХЭ

Өөрынгөө түрүүшын революционер, гурбан революцида хабаадалсаһан, Совет засаг тогтоохо хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан Цыремпил Цыремпилович Ранжуров тухай дурасхаал Буряад арад нангинаар сахижа байдаг. Хяагтын райондо оршодог нютагайнь колхоз тэрэнэй нэрэтэй, Кабанскын районой нэгэ һуурин Ранжурово гэжэ нэрлэгдэнхэй, Улаан-Үдэ, Хяагта городуудта Ц. Ранжуровай нэрэмжэтэ үйлсэнүүд бии. Мүн Хяагтын районой Шара Гол, Хүдэри Сомон нютагуудта тэрэнэй хүшөөнүүд бодхоогдонхой юм.

Революционерэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай тэрэниие мэдэхэ хүнүүдэй олон тоото дурсалганууд номуудта журнал, газетын статьянуудта үргэнөөр хэблэгдэнхэй. Манай библиотекын хүдэлмэрилэгшэд литературын хэдэ хэдэн библиографическа заабаринуудые бэлдэжэ гаргаа юм. Жэшээлхэдэ, «Тэдэнэй нэрэнүүдээр Улаан-Үдэ хотын үйлсэнүүд нэрлэгдэнхэй» (1975 он), «Буряад орондохи Соведүүдэй засагай түлөө тэмсэл» (Улаан-Үдэ, 1977 он), Дурсагдагша номууд соо Ц. Ранжуров тухай литературын список болон биографическа справканууд үгтэнхэй юм. Уншагшадта Р. Ф. Тугутов К. К. Балдаев хоёрой 1964 ондо Буряадай номой хэблэлээр гаргагдаһан «Цыремпил Ранжуров» гэжэ ном дурадхагдана. Энэ хадаа буряад арадай эрэлхэг хүбүүнэй богонихон аад, гэрэлтэ наһанай замые харуулһан түрүүшын согсолбори мүн. Тэрэнэй «Дурдалгануудһаа» гэһэн бүлэг соо Ц. Ранжуровай түрэлхидэй, нютагаархидайнь революционер тухай дурдалганууд оруулагданхай. Жэшээлхэдэ, Ц. Ранжуровай дүү Бадма-Цырен Ранжуровай дурдалга соо иигэжэ уншанабди: «Багадаа Цыремпил бидэ хоёр хони адуулагша һэмди. Тэрэмни 6—7 наһанһаа мал адуулдаг болоһон юм. Үетэн соогоо шуран, шуумар, элдэб эсын һааданууудта хододоол илажа гарадаг һэн».

Дурсагдагша номой һүүл багта толилогдоһон сүлэлгын документнүүд һонирхолтой.

1981 ондо Буряадай номой хэблэл «Революцеэр уряалагдаһан» гэжэ серидэ түүхын эрдэмэй доктор П. Т. Халтаевай, «Ц. Ц. Ранжуров» гэһэн ном гаргаа һэн. Тэрээн соо түүхын удха шанартай шэнэ баримтанууд согсологдоо. Тиигэжэ Ц. Ранжуровай революционно хүдэлөөндэ хабаадалсалга, сүлэлгэдэ ябаһан үе сагууд тодорхойгоор харуулагдаһан байна. Дурсагдагша номой автор 1937 ондо Ц. Ранжуровай түрэһэн нютаг— Сагаан Шулуута ерэжэ, Намид Цыремпиловна эгэшэтэеэ, Буда Цыремпилович ахатаяа, мүн Бадмацу Чимитовнатай уулзаһан тухайнь дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ. Саашадаа революционерэй эдир, залуу наһанай үе тухай, Шэтэ хотодо сэрэгэй албанда ябаһан тухай, революционно хүдэлөөндэ оролсоод, Нэршүүгэй хаатаргада, Эрхүүгэй губерниин Верхоленскэ уездэдэ сүлэгдэһэн тухайнь, мүн Троицкосавскда Совет засаг байгуулха хэрэгтэ хабаадалсалга гэхэ мэтэ шатануудынь харуулагдана. Троицкосавскын уезднэ Соведэй гэшүүн Ц. Ранжуров сагаан гвардеецүүдэй отрядые усадхаха тэмсэлдэ дайсадай гарһаа унаһан байна.

«Ранжуровай биографиин шэнэ хуудаһанууд» гэһэн З. Тагаровай статья соо («Байгал» журналай 1967 оной 5-дахи номер, нюур 33—35). Забайкалиин түрмэ шоронгуудта революционерэй байһан тухай, мүн Акатуйска түрмэһөө тэрэнэй Горно-Зээрэнтын, Алгачинска түрмэнүүдтэ дамжуулагдаһан ушар тухай хэлэгдэнэ.

Тиихэдэ Ц. Ранжуровай аха нүхэр, Буряад орондохи революционно хүдэлөөнүүдтэ хабаадалсаһан, Нэршүүгэй хаатаргада суг ябаһан Григорий Арбольевич Васильевай «Революционно үнгэрһэн үеһөө» гэһэн ном соо (Улаан-Үдэ, 1968 он) иигэжэ дурдагдана, «Забайкалиинхидай дунда ори ганса буряад хасаг Цыремпил Ранжуров бии һэн. Тэрэ номгон даруу зантай, нюргаар дунда зэргын, шамбай бэетэй, үһөө богонихоноор, талын хасаг мэтээр табюулһан хүн һэн, —гэжэ бэшэнэ. —Тэрэ абаһаар минии талархал дурые эзэлээ бэлэй. Ушарынь хадаа үгэ, хүдэлсэ бүхэниинь һайн һайханиие хүсэһэн шэнжэтэй байгаа. Ц. Ранжуров ехэ эдэбхитэй оролдосынгоо ашаар богонихон сагай туршада политическэ хараа бодолоороо ургаа һэн». Гадна автор мэдээжэ большевигүүд В. Курнатовский, А. Вагжанов, Е. Петров болон бусадай энхэрэлтэ анхаралые өөр дээрээ үзэһэнөө дулаанаар дурсана.

«Хяагта хотын 250 жэл» (Улаан-Үдэ, 1978 он) гэһэн суглуулбари ном соо түүхын эрдэмэй доктор Н. П. Егуновой «Хяагта (Троицкосавск) түрүүшын буржуазно-демократическа революциин жэлнүүдтэ болон Ц. Ц. Ранжуровай революционно ажал ябуулга (1905—1918 онууд), гэһэн статья бии.

Тиихэдэ Буряадай түрүүшын революционерэй образ буряад литература болон искусствын зохёолнууд соошье хубита һуурияа олонхой. Композитор, СССР-эй арадай артист Б. Б. Ямпилов, «Цыремпил Ранжуров» гэжэ оперо бэшээ һэмнай. 1940-өөд онуудай үеэр буряад драмын театрай сценэ дээрэ Г. Ц. Цыдэнжаповой «Арадай хүбүүн» гэһэн зүжэг амжалтатайгаар табигдаа һэн. Тиихэдэ революционерэй образые Г. Цыдэнжапов үнэншэмэ тодоор гаргаа бэлэй. Һүүлдэнь энэ театрай коллектив Д. Батожабайн «Барометр шуурга харуулна» гэһэн зүжэг табяа һэн. Тэрээн соонь хасаг сэрэгшэ Ц. Ранжуровай образ бии юм.

М. ДОНДУБОН,
М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекын хүдэлмэрилэгшэ.

[Д]…ИЛЬЫН саанаһаа · ТАСС · АПН ·

[ЛЕ]НИНЭЙ СУРТАЛ ҺУРГААЛНУУД ХЭТЭДЭЭ МҮНХЭ

[УЛ]ААН-БААТАР. В. И. [Ленин]эй түрэһөөр 114 жэ[лэй ой]до зорюулагдаһан пар[ти], гүрэнэй ба ниитын […]үүдэ, ниислэл хотын [ажал]шадай баярай суглаан болобо. МНРП-гэй ЦК-[гай] Генеральна секретарь, […]эй Арадай Ехэ хура[лай] Президиумэй Түрүүлэг[шэ] Ю. Цеденбал, МНРП-[гэй] ЦК-гай Политбюрогой [гэшүү]н, МНР-эй Министр[нүүд]эй Соведэй Түрүүлэг[шэ Ж]. Батмунх, парти бо[лон] гүрэнэй бусад хүтэлбэрилэгшэ тэрээндэ хабаадаба.

Ленинэй суртал һургаалнууд хадаа шэнэдхэн хубилгахы агууехэ хүсэн болоно гэжэ МНРП-гэй ЦК-гай гэшүүн Ц. Балхажав суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Арадай Монголой хуби заяан энээниие толотомо хурсаар элирхэйлэн харуулна. Тэрэнэй хуби заяан, һалбаран хүгжэлгэ 60 гаран жэлэй хугасаа соо В. И. Ленинэй һургаалтай таһаршагүй холбоотой юм. Совет арадтай эбдэршэгүй бата хани барисаагаа бэхижүүлэн, МНРП социализмын замаар бата найдамтайгаар урагшаа дабшана.

Энэ үдэр Монголой ниислэл хотодо В. И. Ленинэй памятнигай дэргэдэ веногуудые табиба.

СОФИ. В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан эндэ болобо. БКП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Тодор Живков болон парти, правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

БКП-гэй ЦК-гай секретарь Эмил Христов суглаан дээрэ элидхэл хэхэдээ, ленинизм хадаа социалис зохёон байгуулгын ба социальна адли тэгшэ байдалай түлөө, ёһотойл арадай засагай, али бүхы хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө, арадуудай хоорондохи аха нүхэсэлэй ба дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө тэмсэлдэ манай зэбсэг болоно гэжэ мэдүүлбэ.

БУДАПЕШТ. В. И. Ленинэй түрэһэн үдэртэ зорюулагдаһан баяр ёһолол ВСРП-гэй ЦК-гай байшан соо үнгэргэгдөө. ВСРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь М. Овари, ВСРП-гэй ЦК-гай агитаци ба пропагандын таһагые даагша Э. Лакатош, ВСРП-гэй обкомуудай үзэл сурталай талаар секретарьнар тэрээндэ хабаадаһан байна. ВСРП-гэй ЦК-гай гэшүүн, Венгриин телевидениин түрүүлэгшэ М. Корнидес баяр ёһолол дээрэ үгэ хэлэбэ. Совет гүрэнэй үндэһэ һуурине табигшын ажал ябуулга айхабтар ехэ түүхэтэ удха шанартай гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Дэлхэйн пролетариадай вождиин һургаал дэлхэйн коммунис хүдэлөөндэ бүхы ажалшадта буурашагүй удха шанартай байна.

Энэ баяр ёһолол дээрэ Венгриин бүлэг партийна пропагандистнуудта, агитаторнуудта гүрэнэй шагналнууд, ленинскэ ойн баярай тэмдэгүүд барюулагдаа.

ХАНОЙ. В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олонниитын митинг Вьетнамай ниислэл хотодо болобо.

Пролетариадай агуухэ вождь В. И. Ленинэй научна коммунизмын теоридо, революционно тэмсэлэй практикада оруулһан элитэ ехэ хубитань национальна ба социальна сүлөөрэлгын түлөө, дарлалта мүлжэлгые усадхахын түлөө тэмсэдэг арадуудые холодоо зоригжуулха байна гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай гэшүүн, вьетнам-совет хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Нгуен Винь митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Вьетнамай революциин амжалтанууд В. И. Ленинэй нэрэтэй таһаршагүй холбоотой юм. Марксизм-ленинизмын гол ёһонуудые залан сэхээр бэелүүлжэ байһан Вьетнамай Коммунис партиин сэсэн мэргэн хүтэлбэри доро СРВ-гэй арад социализмын замаар бата найдамтайгаар урагшаа дабшана

* * *

Дэлхэйн ажалшан арадай вождь Владимир Ильич Ленинэй түрэһэн үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаанууд, митингүүд Йеменэй Арадай-Демократическа Республикада, Ганада, Сьерра-Леоне гэлэг Республикада, мүн дэлхэйн бусад оронуудта болобо.

МЭРГЭЖЭЛЭЭРЭЭ ОМОГОРХОН ЯБАХАЛТА...

Локомотив-вагон заhабарилгын заводой Соёлой болон техникын ордон соо Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой hургуулинуудай хоорондын hуралсалай-үйлэдбэриин комбинадые (УПК) дүүргэгшэдэй баяр ёhололой үдэшэ hаяхан болобо. Арадай депутадуудай Железнодорожно райгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таhагые даагша С. Ф. Бурлаков баяр ёhололой үдэшые нээгээд, районойнгоо hургуулинууд хоорондын hуралсалай үйлэдбэриин комбинадай директор М. М. Масаевта үгэ үгэhэн байна.

— Мүнөө hургуулиие хубилган шэнэлэлгэдэ совет хүнүүдэй анхарал хандуулагданхай. Энэ асуудал түйлай ехэ удха шанартай. Энэ хуули хадаа hуража, hургажашье байгшадта — юрын багшаhаа эхилээд министр хүрэтэр — үзэгдөөгүй үндэр эрилтэ табина гэжэ партиин ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненко тэмдэглэhэн байна гэжэ элидхэлшэ мэдүүлнэ.

Районой hургуулинууд хоорондын УПК 1978 ондо байгуулагдаhан юм. Энэ хугасаа соо 9-дэхи, 10-дахи классуудай 2,5 мянган hурагшад — токарь, жолоошон, электровозой машинистын туhалагша, модошо дархан, оёдолшон, кулинар —дүн хүмта 8 мэргэжэл шудалhан, ажалай хүмүүжүүлгэ абаhан байна. Байгша ондо 472 hурагшад УПК дүүргэбэ. Хоёр жэлэй туршада УПК-да эрхим hайнаар hураhан хүбүүд, басагадые нэрлэбэл, ерээдүйн токарьнууд Эдуард Баиров, Александр Абашеев, Анатолий Хазагаев, кулинарнууд Ольга Батомункуева, Лена Балсанова, модошо дархашуул Баир Бороев, Игорь Батюков, оёдолшод Рая Дюкова, Марина Черноусько, Анна Калашникова болон бусадай hуралсалые тэмдэглэмээр. Гэхэтэй хамта манай УПК дүүргэгшэд сооhоо мэргэжэлээ үргэлжэлүүлэн, хүдэлжэ байдаг hурагшад үшөөл үсөөн байна. Тиимэhээ партиин ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, hурагшадые ажалда дуршуулхэ, мэргэжэлээ зүбөөр шэлэн олгуулха, ажалаар хүмүүжүүлхэ хүдэлмэридэ базова предприятинуудтай, hургуулинуудтай, техническэ училищинуудтай сугта бүхы хүсэеэ, мэргэжэлээ, туршалгаа зорюулха ёhотойбди гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ.

Удаань локомотив-вагон заhабарилгын заводой кадрнуудай таhагые даагша М. А. Кузьмин үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ баталагдаhан hургуули тухай шэнэ хуули ургажа ябаа залуу үетэниие ажалаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна гэжэ мэдүүлнэ. Манай заводто залуу хүдэлмэришэд олон юм. Тэдэнэй хүдэлхэ, амарха бүхы эрхэ байдал гүйсэд түхеэрэгдэнхэй. Юрэдөөл, заводтомнай ерэжэ хүдэлөө hаа, хожомынь шаналангүй, ажалша мэргэжэлээрээ омогорхон ябахалта, — гэжэ сугларhан hурагшадые уряалба.

hүүлээрнь столовонуудай 2-дохи трестын директор А. И. Алганаева, техническэ мэргэжэл олгодог hуралсалай Буряадай управлениин начальнигай орлогшо Н. Г. Шавкун, үйлэдбэриин прибор-бүтээлгын нэгэдэлэй кадрнуудай талаар инженер З. И. Злобина, техническэ мэргэжэл олгодог 1-дэхи училищиин hурагша, hуралсалай отличник И. Бородулин, ажалай болон дайнай ветеран Ф. А. Абагаев, Улаан-Үдын 1-дэхи дунда интернат-hургуулиин 10-дахи классай hурагша И. Чимитова, арадай депутадуудай Железнодорожно райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. М. Майорова гэгшэд үгэ хэлээ.

Мэргэжэл олохо hуралсалдаа эрхимээр hураhанай, журамтай байhанайнь түлөө арадай депутадуудай Железнодорожно райгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таhагые даагша С. Ф. Бурлаков, ВЛКСМ-эй райкомой секретарь С. Данчинова, районой hургуулинуудай хоорондын УПК-гай директор М. М. Масаев гэгшэд Хүндэлэлэй грамотануудые hурагшадта барюулба.

Тэрэ үдэшын түгэсхэлдэ «Сибирские узоры» гэжэ арадай ансамбль бэлиг шадабаряа сугларагшадта харуулhан байна.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

ШЭНЭ hУРГУУЛИ

hүүлэй жэлнүүдтэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түб hуурин Элхидэ шэнэ барилганууд олоор хэгдэнэ. Тосхон hууринайнгаа гоё hайхан түхэлтэй боложо байхада, одоол урматай гээшэл. Хоёр зуун hууритай соёлой байшангай арбаад жэлэй саана мүндэлhэниие эли hананаб. Хэды ехэ баяр болоо hэм. Хүүгэдэй ясли-садай ашаглалгада тушаагдахада, эхэнэрнүүд ехэл баясаа бэлэй.

Залуу хоёрой гэрлэжэ, айл болон түбхинэхэдэ. колхозой хүтэлбэрилэгшэд байра байдалаар хангахые оролдодог, механизаторнуудай, hаалишадай гэр байрануудые заhабарилха, шэнэлхэ хүдэлмэридэ онсо анхардаг заншалтай.

Харин hая хирпиисээр баригдаhан хоёр дабхар томо сагаан байшан шэнэ hургуули hурагшадта, багшанарта үүдэеэ хүндэмүүшээр сэлеэ. Тосхоной гол гудамжаар ябаа hаа, баруун захадахи жэрэгэр олон сонхотой энэ hургуулида анхараарайт. Гэгээрэлэй ёhотойл гуламта мүн даа. Спортивна томо зал, библиотекэ, hайнаар хангагдаhан кабинедүүд 8 жэлэй энэ hургуулиин шэмэглэл мүн.

Шэнэхэн парта, столнууд жэрылдэжэ, ороходошье урматайл. Үшөө hайн юумэниинь гэхэдэ, hурагшадай гэртэhээ hургуулида хүрэхэ замынь нилээд хороо бшуу. Парти, правительствын зүгhөө гэгээрэлэй хэрэгтэ иимэ ехэ анхаралай хандуулагдажа байхада, омогорхол баярай мэдэрэл бидэнэй—hууринда ажаhуугшадай сэдьхэлдэ түрэнэ.

Р-Д. ШИРАБОН.

БУРЯАД ОРОН ДҮТЭ БОЛОО!

Киевтэхи «Весёлка» (hолонго») гэжэ номой хэблэл Буряад уран зохёолшо Нелли Матхановагай «Гуламтын галай hүнэхэгүйн тула» («Чтобы в юрте горел огонь») гэhэн номые хэблэн гаргаба. Евгений Левада энэ номые украин хэлэн дээрэ оршуулаа.

Ном 65 мянган хэhэгээр хэблэгдэбэ. Уран зураашан Е. Котляр гоё hайханаар шэмэглэhэн байна.

Нилка гэжэ буряад басагаханай хуби заяан тухай манай hургуулиин hурагшад угаа hонирхон уншаа. Н. Матхановагай «Гуламтын галай hүнэхэгүйн тула» гэhэн номоор уншагшадай конференци манай hургуулида hаяхан болоо.

Украин хэлэнэй ба литературын багша Валентина Константиновна Басюк конференциие нээжэ, Буряад уран зохёолшын зохёохы зам тухай хөөрэжэ, номууд тухайдань, онсолбол, «Гуламтын галай hүнэхэгүйн тула» гэhэн повесть тухай hанамжаяа хэлэhэн байна.

Удаань үхибүүд үгэ абажа, повесть соо харуулагдаhан үйлэ хэрэгүүдые, гол нюурнуудайнь ябадалые зүбшэн хэлсэбэ. Илангаяа Микола Красовский, Витя Колосинский, Саша Иванюк, Витя Штейнингерд, Света Слободенюк, Нила Черепнина гэгшэдэй үгэнүүд хадуугдаа.

Совет Армиин зэргэдэ алба хэхэдээ, Буряадай АССР-тэ байhан Сергей Николайчук конференци дээрэ үгэ хэлэжэ, үхибүүдые hонирхуулаа, Буряад орон тухай, шэрүүншэг аад, үзэсхэлэн hайхан байгаали тухайдань; ажалша бэрхэ хүнүүд тухайдань дулааханаар хөөрэжэ, республикын нийслэл Улаан-Үдые харуулhан открыткануудые, фото-зурагуудые үхибүүдтэ харуулба. Тиигэжэ манай үхибүүдтэ аяар холын Буряад орон ойро, тон ойлгосотой болоhон байна.

Петрусь КАПЧИК,
Украинын ССР-эй Хмельницкиин областиин Белотинай дунда hургуулиин ород хэлэнэй ба литературын багша.

«БАЙГАЛ» ЖУРНАЛАЙ ШАНДА ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ БҮХЭСОЮЗНА МҮРЫСӨӨН

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЗАЛИ ЕХЭ

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө боксоор бүхэсоюзна мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр ринг дээрэ улам шанга тэмсэл болоhон байна. Спортын мастернууд бүхы арга дүрэеэ, мэргэжэл шадабаряа харуулжа, залуушуулhаа шанга шалгалта абахые оролдобо. Гэбэшье залуу боксернууд олохон ушарта мүхөөгөө үгтэбэгүй.

Үнэхөөрөөшье, бүхэроссин ба бүхэсоюзна мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, бэлигтэй бэрхэ залуу спортсменүүд мэргэжэл шадабаряа эрид дээшэлүүлжэ. гансал hанал бодолоороо, хүсэл эрмэлзэлээрээ бэшэ, хаоин бэе махабадаараашье хатуужадаг байха юм. Тиигэжэ иимэ ехэ мүрысөөнүүд мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлгын, хүсэл эрмэлзэлэй, хатуужалгын hургуули болодог байhаараа онсо шалгардаг.

Ушар иимэhээ манай 14-дэхи заншалта мүрысөөндэ хабаадахаяа ерэhэн хэдэн командануудай тренернүүд бэлигтэй бэрхэ олохон залуушуулые асарhаниинь гайхалтайшье бэшэ. Энэ талаар Магаданай областиин «Труд» бүлгэмэй командые онсолон тэмдэглэлтэй. Спортын мастерта кандидадууд В. Рязанцев, А. Туюлайнен хоёр hаял хада 17-той боложо ябаашье hаа өөhэдын онсо арга дүрэтэй бар хүсэтэй боксёрнууд боложо ябаhанаа харуулаа. Түрүүшын үдэр тэдэ хоюулаа амжалта түйлажа, удаадахи шатада гараа hэн. Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр тэнсүү шанга тэмсэлдэ шүүгдэбэшье, хүсэл эрмэлзэлтэй, зориг түгэлдэр байhаараа сугларагшадай зүгhөө альга ташалгаар угтагдаhан байгаа. Сэхыень хэлэхэдэ, манай командын бүридэлдэ иимэ эрмэлзэл ехэтэй залуу хүбүүд үсөөн байна гэжэ тэмдэглэлтэй.

МНР-эй «Хүдэлмэр» бүлгэмэй түлөөлэгшэд Самбу, Ганбаатар гэгшэд заншалта бүхэсоюзна мүрысөөндэ шанда хүртэхэ гэhэн зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Самбу — С. Лодоновые, Ганбаатар Уссурийск хотын түлөөлэгшэ С. Величенкые илаба.

Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй конструкторска бюрогой инженер спортын мастер Амгалан Бадмаев гоё hайханаар наадажа, ээлжээтэ илалтаяа түйлаба. Тиигэжэ тэрэ хахад финалда Красноярскын мастерта кандидат Б. Монгуштой уулзаха юм.

Нэгэдэхи дундууршаг шэгнүүртэ спортын олон мастер суглараа гэжэ мэдээсээ hэмди. Шанга тэмсэлэй дүнгүүдээр эдэнэйшье зэргэ үсөөржэ байна. Энэ үдэр спортын мастернууд А. Бекболотов (Фрунзе) В. Николаев (Улаан-Үдэ) хоёр рингдэ гаража туладахадаа, гоё hайхан арга дүрөөрөө, мэргэжэл шадабаряараа сугларагшадые баясуулба. Маней спортсмен В. Николаев гол түлэб холын зайhаа онобшотой шанга сохилтонуудые хэжэ, нүгөөдэhөө бүлюу байhанаа гэршэлээ. Эндэ манай республикын эрхим бэрхэ боксернуудай нэгэн — спортын мастер Бадма Батуев уулзалгаhаа уулзалга бүхэндэ улам эдэбхижэнэ. Тиигэжэ тэрэ А. Перевозчиковтой (Шэтэ) уулзахадаа, туулган хүндэ сохилтоороо нэгэдэхи раунддаа илажа гараба.

Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Игорь Назаров эдэбхигүй hулаар мүрысэжэ, К. Лобановта (Эрхүү) шүүгдэшоо. Тэрэ нүгөөдынгөө добтолгодо харюусажа, бэеэ ехээр зобоонгүй, илалта түйлаха гэhэн зорилго урдаа табяа. Теэд хамгаалалта hайнтай Константин Лобанов гурбадахи раундда улам эдэбхижэhэн байха юм.

Энэ үдэшэлэн эгээл хүнгэн шэгнүүртэй боксернууд түрүүлэн рингдэ гараба. Урзанда жэл РСФСР-эй чемпион болоhон Яхадай АССР-эй спортын мастер А. Петров hайн hорилго бэлэдхэлтэй байhанаа харуулна. Монголой боксер Болдбаатартай тулалдахадаа, түрүүшын минутаhаа эршэмтэйгээр добтолжо, нүгөөдэеэ тээлмэрдүүлбэ. hүүлшын гурбан минута соо Монголой спортсмен бүхы арга хабаяа гаргабашье, гээгдэлээ хүсэлдүүлжэ шадабагүй.

54 килограмм. Манай республикын суглуулагдамал командын гэшүүн спортын мастер Валерий Галданов залуу бэрхэ боксер Андрей Гыргеновтэй уулзаба. Андрей эршэмтэйгээр добтолно. Эгээл энэ үедэ тэрэнэй hэримжэеэ алдахатайнь сасуу, В. Галданов hалгай гараараа шанга сохилто хэжэ, илалта түйлаа. Тиигэжэ тэрэ ЛВРЗ-гэй спортклубай түлөөлэгшэ спортын мастер Данзан Цыреновтэй хахад финалда уулзаха эрхэдэ хүртэбэ.

Хүнгэн шэгнүүртэ спортын мастернууд В. Сальников (Улаан-Үдэ) Т. Шаршенбаев (Фрунзе) хоёрой уулзалга hонирхолтойгоор хүлеэгдээ hэн. Таалай Шаршенбаев набтар хүдэр бэетэй, шандааhа шангатай боксер юм. Тиимэhээ Виктор Сальников холоhоо сохилто хэжэ, бэедээ дүтэлүүлхэгүй гэhэн тактическа зорилго урдаа табиhан байгаа. Энээнээ бэелүүлжэ, Сальников шухала илалта түйлаба.

Хахад финалай уулзалга бүхэн илангаяа шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Эгээл hайн hорилго бэлэдхэлтэй, хүсэл эрмэлзэл ехэтэй боксернууд илалта түйлажа, түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

Энэ үдэр манай республикаhаа юhэн хүн илажа, алтан медальда хүртэхын түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ байна. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, спортын мастернууд Ю. Мангатаев, А. Бадмаев, В. Галданов, В. Николаев, Б. Батуев, Б. Буянтуев, С. Туманов, спортын мастерта кандидадууд С. Цыренов, М. Бармитов гэгшэд болоно.

Зүүн Сибириин технологическа институдай студент В. Галданов Буряадай хүдөө ажахын институдай студент спортын мастер Д. Цыреновтэй уулзахадаа, hэримжэтэй хёрхоор, болгоомжотой нарихаар тулалдажа, шүүжэ гараа. Эдэ хоёр оло дахин уулзаhан юм. Зүгөөр энэ үдэр Данзан Цыренов түрүүшын минутаhаа эршэ зориггүйгөөр тулалдажа, эдэбхиеэ алдажархёо гээд тэмдэглэлтэй. Тиихэдэ манай суглуулагдамал командын гэшүүд спортын мастернууд Б. Цыденов, В. Сальников hула муугаар наадажа, шүүгдэhэн байна. Энэ урагшагүйдэлгэнь тэдэнэй hорилго бэлэдхэлдээ хангалтагүй муугаар хандаhые элирхэйлэн гэршэлнэ.

Киргизэй ССР-эй болон Эрхүүгэй областиин 4—4, МНР-эй, Яхадай АССР-эй ба Шэтын областиин 2—2 боксер түгэсхэлэй нааданда хабаадаха. Нёдондонhоо хойшо манай заншалта бүхэсоюзна мүрысөөндэ хабаадажа эхилhэн Киргизэй арhан бээлэйн шадабаритад hайн hорилго бэлэдхэлтэй байhаараа шалгарна. Энэ командын гэшүүд залуунуудшье hаа, мэргэжэл шадабаритай, онсо урин арга дүрэтэй юм. Эгээл тиимэhээ тэдэнэр бусадhаа шанга шалгалта абана.

Түгэсхэлэй мүрысөөн тухай удаадахи репортаж соогоо хөөрэхэбди.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: монгол боксер Н. Цэвэгсүрен илаба.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ДУУ, ХҮГЖЭМ ЗЭДЭЛЭЭ

Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай байшан соо hайн дураараа хүгжэм бэшэдэг композиторнуудай концерт hаяхан болобо. Республика дотороо мэдээжэ болоhон композиторнууд Чингис Павлов, Найдан Дамиранов, Владимир Дамбаев, Юрий Коротов болон бусадай найруулан зохёоhон дуунууд, инструментальна хүгжэм тэрэ үдэшэ зэдэлээ.

Тэдэнэрэй найруулhан аялга дуунууд, инструментальна хүгжэм, дуунда дуратайшуулай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэхэhөө гадна, мэргэжэhэн артистнуудай репертуарта оронхой Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй театрай дуушан Галина Маланова, Клим Миткинов, республикымнай Гостелерадиогой арадай инструментнүүдэй оркестр, хатарай «Яруу-на» гэжэ арадай ансамбль болон уран hайханай бусад коллективүүд, дуушад дээрэ дурсагдагша композиторнуудай дуунуудые концертдэ гүйсэдхэhэн байна.

Н. ДАМБАЕВ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Буратиногой выставкэ». 10.25 — «Ретро»—фильм-зүжэг. 12.45 — Шэнэ hонин. 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35— Баримтата фильм. 16.15 — Фильм-концерт. 16.35 — «Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ». 17.05 — А. Мицкевич «Сонедүүд». 17.40 — «Дохёогоо үгыт, горнистнууд». 18.10 — «Бултанда зорюулагдаhан стадион».

Улаан-Үдэ. 18.40 — «Байгал» — нютагуудай hонин. 18.50 — «Табан жэлэй туг баригшад». 19.20 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05 — Мультфильмнүүд. 20.30 — Эрдэм ухаанай ба техникын талаар 1984 оной Ленинскэ шангай лауреадууд. 21.15 — Арадай хоорнуудай бүхэроссин хоёрдохи харалга. 22.00—«Время». 22.35—Телевикторина. 00.15—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Түүхэ. 5-дахи класс. 10.05, 13.40 — Француз хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай hурагшадта. Гоё hайханиие ойлгожо hургаха. 11.35, 12.40 — Физикэ. 8-дахи класс. 12.05 — «Шатарай hургуули». 13.10 — Совет гүрэнэй ба хуулиин үндэhэ hууринууд. 14.10 — Декабристнууд тухай хөөрөөн. И. Пущин. 15.10 — «Объективтэ — шонын бүлэ». 15.30 — В. Шекспирэй зохёол бүтээлнүүд. 16.15 — Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 17.30 — «Театральна уулзалга». 18.10 — «Энээниие хүн бүхэн мэдэхэ зэргэтэй».

Москва. 18.40 — Баримтата фильм. 19.30 — Концерт.

Улаан-Үдэ 19.45 — Соносхолнууд. 19.55 — «Алтан булаг» — телеальманах. 20.45 — Мультфильм.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— «Ургамалай аймаг». 22.00 — «Время». 22.35 — «Кукла»— 5 серитэй уран hайханай фильм. (Польшо) 1-дэхи сери. 23.35 — Дуун, романс, вальс. 00.30 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Спартак»—«Трактор» (2-дохи, 3-дахи шата).

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

«ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ХАБАР-84»

Манай дэлхэйдэ хабар ерэхэдээ гансахан урин дулаахан hэбшээ hалхи асардаг бэшэ, үшөө үнгын сэсэг hалбаруулдаг, дууша шубуудые жэргүүлдэг гээшэ. Үшөө нэгэ онсо илгаань гэхэдэ, дэлхэйн элдэб оронуудта оло миллион хүн зон хабарай үдэрнүүдтэ хүнэй эгээл нангин эрхэ—ажамидарха эрхые хамгаалгын тэмсэлдэ бодоно.

Энэ жэлэй хабарай «амгалан байдалай түлөө тэмсэл» олон түмэн зоной хабаадалгаhаа гадна, дайнда эсэргүү хүдэлөөндэ хабаадагшадай үргэн дэлисээр онсо илгаатай. Австрали ба Великобритани, Дани ба США, Япон ба ФРГ—холо хүсэд бэшээр тоологдоhон эдэ оронуудта «эб найрамдалай хабар-84» айлшалан ерэнхэй. Эдэ тэмсэлшэд «ядерна дайн бү болог» гэhэн шанга эрилтэ табина. Мүнөө энэ тэмсэлэй гол шэглэл Баруун Европодо таараан тодхогдоhон американ ядерна шэнэ буу зэбсэгүүдтэ — далита ракетэнүүд болон «Першинг-2» гэдэгтэ эсэргүү зорюулагданхай. Эдэ зэбсэгүүдэй хэды ехэ аюултай байhаниие хүн зоной ойлгоhон ушар хадаа үнэхөөрөө уласхоорондын шэнжэ шанартай болоо. Гринэм Коммон гэжэ американ баазын хажууда Англиин эб найрамдалай тала баригшадай майхан городогые полициин бульдозероор түлхин hалгаажа байхада, аяар холын Австралида Англиин эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэдтэй hаналаа нэгэдэлгын демонстраци боложо байгаа.

Гэбэшье, далита ракетэнүүд болон «першингнүүд»— сэрэгэй хүсэнэй талаар дэлхэй дээрэ булюу байдалтай болохо hэдэлгэ гаргажа байhан Рейганэй захиргаанай ядерна политикын миил нэгэхэн хуби болоно. Ушар иимэhээ Британиин аралнууд... тахи эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэ... «хабарай эб найрамдалта добтолгын» үеэр... орон нютагтань эмхидхэгдэhэн США-гай... уhан досгуур ябадаг онгосонуудтай, самоледуудтай, ракетэнүүдтэй сэрэгэй... аяар 135 баазые хүреэлэн буруушаалга... хэ гэжэ шиидэhэн байна. Даниин, Голла... диин, Бельгиин, ФРГ-гэй хэдэн зуун мян... ган хүн зон «НАТО-гай ракетэнүү... үгы болог!», «Шахардуу байдал hулара... гэhэн плакадуудые барин үйлсэнүүдтэ г... рана.

Европын арадуудай хэды буруушааж... байhан hаа, нёдондо намар американ с... рэгэйхидэй түрүүшын «першингнүү... болон далита ракетэнүүдые энэ түби... асархалаарнь, НАТО-гай идхагшад дайн... эсэргүү хүдэлөөн «замхахань» ...гэж... яаралтайгаар соносхоо бэлэй. Баруун орс... нуудтахи дайнда эсэргүү хүдэлөөн ... даа «Москваhаа эхи үндэhэтэй» гэжэ ха... руулхые оролдодог США-гай идхагш... дай НАТО-гай талаар тэдэнтэй хамжа... шадай худал хуурмаг шашалгые дайнд... эсэргүү үргэн дэлисэтэ хүдэлөөн элирхэй... лэн харуулна.

Дайнда эсэргүү хүдэлөөнэй улам үргэд... жэл байhан шалтагааниие милитарис ябуу... га хэжэ байhан Рейганэй захиргаанай о... шодог океанай саада талаар бэдэрхэ ... рэгтэй. Советскэ Союз тушаа хэлэхэ бо... лоо hаа, тэрэнэй политика дайнай аюулы... зайсуулгада, эб найрамдалые бэхижүү... гэдэ, уласхоорондын байдалые hайжа... руулгада зорюулагданхай.

АЛАЛГА, ДЭЭРМЭДЭЛГЫН ПОЛИТИКА

Дэлхэйн газетэнүүдэй хуудаhанда «Никарагуа» гэжэ үгын бэшэгдэхэнь огто таhалданагүй. Энэ үгые уншахадаа, таряашадай галдуулhан гэрнүүд ба үгы хэгдэhэн ургаса, hандаргагдаhан больница ба hургуулинууд, эбдэгдэhэн хүүргэ ба харгынууд, үншэрhэн үхибүүдэй орилоон гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Американ империализмын ээрхэг түримхэй харата ябуулгануудта сохилто үгэжэ байhан никарагуан арадай эрэлхэг тэмсэлэй хойноhоо бүхы дэлхэйн хүн зон мүнөө ажаглан хаража байна.

Бэеэ даанхай байдалтай болохо, үгытэй ядуу ба социальна талаар буруу байдалые усадхаха гэhэн зорилго табиhан Никарагуада тогтоогдоhон гуримуудай hанаандань таагүй байhан ушарhаа США-гай правительство түбэй Америкын дотоодын хэрэгүүдтэ хамаарха «эрхэ» өөртөө олгоhон тухай hэнгэргүй бүдүүлигээр соносхоhон байха юм. Никарагуанецуудай американ ээрхэн зонхилолгые усадхаад социально-экономическа хубилалтын замаар дабшаха хүсэлэлтэй Рейганэй захиргаан яажашье эбсэхэ дурагүй,— гээд национальна хүгжэлтын правительствын хүтэлбэрилхы соведэй координатор Д. Ортега гэгшэ хэлэhэн байна.

Никарагуанецуудай тэмсэлэй уг зорилго дотор США-гай аша туhын хэрэгүүдтэ «аюул» обёорhон Вашингтоной ээрхэг түримхэйшүүл «соносхогдоогүй дайгаар» тэрэ «аюулые» усадхахые оролдоно. Гондурасай газар дээрэ ЦРУ урдань сомосовецууд ябагшадhаа 15 мянган сэрэгтэй бүхэли арми бүридхөөд. буу зэбсэгээр хангажа, харата ябуулгыень хүтэлбэрилнэ, Никарагуа шадарай далайн уhанда минэнүүдые табина, тагнуулай ниидэлгэнүүдые хэнэ. Зэбсэгтэ бандит ябуулгануудые улам үргэдэжэ байhан экономическа дайгаар дэмжэнэ.

Хэрбээ «үйлэ хэрэгүүдэйнь урагшаг... доод» байгаа гээшэ hаа, Түбэй Америк... дэ США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдые сэхэ ... рэглэхэ түсэбүүдэй зохёогдоод байhа... ушар мэдээжэ болонхой. «Энэ регион... зэбсэгтэ хүсэ хэрэглэхээр бэлэн байл... хадаа американ политикын үндэhэ hу... ри болоhон тушаа түсхай тушаалтад ... дээсэнэ», —гээд «Ю. С. Ньюс энд уорл... рипорт» гэжэ журнал бэшэнэ. Гондура... добтолгодо хэрэгтэй плацдарм шууд ту... гөөр болгогдожо байна. Энэ ороной ... зар дээрэ сэрэгэй маневр таhалгаря... хэгдэнэ, тодорхойлон хэлэбэл, «дайсана... стратегическэ объектнүүдые» эзэмдэ... талаар сэрэгэй hургуули хэгдэнэ.

Рейганэй захиргаанай бэелүүлжэ байhа... уласхоорондын алалга хюдалга, дээрэм... дэлгэ бүхы дэлхэй дээрэ, тэрэ тоодо США... да өөhэдтэнь зэбүүрхэн буруушаагдан... Американ городуудта олониитын үргэ... хабаадалгатай демонстрацинууд үнгэрэ... дэжэ, Түбэй Америкэдэ алалга дээрм... дэлгэ хэхэ политикада эсэс табиха эри... тэ хэгдэнэ. Түлөөлэгшэдэй палатын юри... дическэ комиссиин түрүүлэгшэ П. Родин... гэгшэ ба үшөө 12 конгрессмен Рейганэй... захиргаанай хэжэ байhан хуули бус... ябуулгануудые мүшхэн элирүүлхын түл... да түсхай прокурорые томилхо эрилтэ ... бяа. Түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн Т. ... нил гэгшэ Вашингтоной политикые «ула... хоорондын алалга хюдалга хэхэ эгээл м... муухай ябуулга» гэжэ нэрлээ. Демократ... ческа партиин түлөөлэгшэдэй тодорхо... лон хэлэбэл, президентын тушаалда ка... дидатураяа табиhан демократуудай ... hэн мэдүүлгэ дотор өөрын бодомжото... үгэнүүд бии ааб даа. Гэбэшье нэн түрүү... Вьетнамдахидал адли ээрхэг түримхэ... дайнда ороноо дахяад оруулхагүй гэhэ... американецуудай hанаа зобори тодо... хойлогдоно.

Дж. ХАУГАЙ ПЕКИН ОШОЛГО

Великобританиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Дж. Хау албанай хэрэгээр КНР ошожо ерэбэ. Пекиндэ тэрэ КНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр У. Сюецянтай хөөрэлдэhэн, КНР-эй гүрэнэй соведэй премьер Чжао Цзыянтай, КПК-гай советнигүүдэй центральна комиссиин түрүүлэгшэ Дэн Сяопинтай уулзаhан байна. Энэ хадаа 1982 оной сентябрьда Англиин премьер-министр М. Тэтчерэй Пекин ерэhэнэй hүүлдэ иимэ үндэр тушаалтадай хэмжээндэ үнгэргэгдэhэн хитад-англи түрүүшын хөөрэлдөөн болоно. КНР-эй МИД-эй түлөөлэгшын мэдүүлhэнэй ёhоор, тэдэнэй хөөрэлдөөнэй гол темэнь Гонконг тухай асуудал болоно. Тэрэшэлэн хоёр талада hонирхолтой бусад асуудалнууд зүбшэгдэhэн байха юм.

5,3 миллион хүн зонтой (тэдэнэйнь 98 процент хитадууд) Гонконгын Англида худалдагдаhан түсхай болзорынь 1997 ондо хүсэхэ байhан мэдээжэ. Хоёр талын түсхай түлөөлэгшэдэй хэмжээндэ, Гонконгыч колониальна захиргаанай ажал ябуулагшадай хабаадалгатайгаар мүнөө болотор хитад-англи хөөрэлдөөн Пекиндэ 12 дахин үнгэргэгдэhэн байха юм. «Таймс» агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, Хау гэгшээр толгойлогдоhон Англиин делегациин түлөөлэгшэд энэ уулзалгые «хани ёhоной оршон байдалда аша үрэтэйгөөр» үнгэрөө гэжэ хэлэhэн байна. «Гонконгын ерээдүйдэ хабаатай шухала асуудалнуудаар Великобритани ба Хитад хоёр үгээ ойлголсоо, бэрхэшээлтэ асуудалнуудыень гуримшуулгые түргэдхэхөөр Лондон зүбшөөлөө үгөө, тиихэдэ хитадууд Гонконгдохи мүнөөнэй байдал hуудалые юрэнхыдэнь 1997 оной hүүлээр тэрэ зандань үлээхэ гэжэ зүбшөөлөө үгөө» гээд «Гардиан» газетэ бэшэнэ.

Капиталай оронуудай финансова ... бүүдэй нэгэн байhан Гонконг экономиче... ска талаараа Хитадта ехэ удха шанартай... тэрээгүүр дамжуулан, хэрэгтэй түхеэрэ... гэнүүдые худалдан абана. Үшөө тиихэд... Гонконгоор дамжуулан, Хитад түүхэй ... ба бусад эд бараагаа гадаадын наймаа... да гаргана. 1997 оной hүүлээр Гонко... бэеэ даанхай байдалаймнай бүридэл... орохо гээд КНР-эй правительство мэдүү... лээ. Гэбэшье Англиин энэ колониин Х... тадай экономикодо ехэ ашатай туhата... байдалые алдахаhаа айжа, КНР-эй бүр... дэлдэ ороhонойнгоо hүүлээр Гонконг ... жэлэй туршада «капиталис» байгуулалта... раа үлэхэ гээд Пекин онсолон тэмдэгл... нэ. Иигэжэ Дэн Сяопин Англиин гада... дын хэрэгүүдэй министртэ мэдүүлhэн ба... ха юм. Хитадай ажал ябуулагшад Гонко... гые бэеэ даанхай город байлгахаар, ... лютыень үлээхээр найдуулаа, гэбэшье ... рэнэй оборонын түлөө харюусалгые өөhэ... төө даажа абана. Тэдэнэр иимэ мэдүү... гэ хэхэдээ, Гонконгын ээзд-баяшуулай ... нааень зобоохогүй, тэндэхи капитали... предприяти болон наймаанай фирмэнү... дэй хилын саана абаашагдахагүйн ту... иимэ найдуулга үгтэнэ. Гэбэшье Хитад... правительство Англитай тиимэ хэлсээ... ерэхэ жэлэй сентябрьhаа сааша бэшэ... баталагдаха эрилтэ табина.

Бүхы дээрэнь абажа харахада, 1997 оно... hүүлээр Гонконгын Хитадай мэдэлдэ ... тагүй сүм үгтэхэ байhантай эбсэхэ зүүр... Гонконгын капиталис байгуулалтые ... зангаарнь үлээхэ гэhэн найдуулга Пекин... зүгhөө абаха hэдэлгэ Англи гаргана гэ... «Файнэншл Таймс» газетэ бэшэнэ.

В. ЧУКСЕЕВ,
В. ЧЕРНЫШЕВ,
О. ШИРОКОВ
(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Партнернуудай хани харилсаан» —түрүү бэшэг. КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, облпрофсоведтэ болон ВЛКСМ-эй обкомдо. «БАМ: түгэсхэлэй жэл». Сюльбанда уулзаха тухайгаа мэдүүлгэ» — В. Юдинэй статья.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Бэсэ сагааруулан...» — «Правда Бурятии» газетын ба арадай хиналтын комитедэй шалгалтын материал.

Гурбадахи хуудаhанда «Совет эрдэм наукын амжалтанууд» — ТАСС-ай ...риал. «Соёлой омогорхол — арадай омогорхол» — ТА...ай материал. Хилын са... hаа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда «Патриот» мэдээсэлнүү... суглуулбари.

Редактор **Р. Б. ГАРМАЕВ.**

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54 зам редактора—2-68-08 зам редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-6436, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-61, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95, отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-03441. Заказ № 95. Индекс 04649.